

גליון קנין תורה

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יו"ל ע"י חבורת קנין תורה

בעזה"ש

נציב חודש סיון

הנגיד הנכבד והמפואר
מו"ה חיים זיגער הי"ד
לע"נ אביו מו"ה יעקב צבי ב"ר חיים ע"ה

חבורת קנין תורה
ד'באבוב
אין הודו וקדו אלא ברכיה
חבר אני לכל אסר ידאך
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות

מס' ערכין דף טז. עד דף יט:

ערכין גליון ד'

פ' נשא - בהעולתך
תשפ"ה

שינון לחזרה

עמוד א'
שאלות ותשובות
עמוד י"ז

יש ששנו הלכה זו בנוסח אחר. שרב דימי אחיו של רב ספרא חלש, ונכנס אצלו רב ספרא לשאול בשלוממו. אמר לו רב דימי, ישולם לי שכר טוב שקיימתי כל מה שאמרו חכמים. אמר לו רב ספרא, האם קיימת גם הא דאמרו לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו יותר מדאי, שמתוך טובתו יבא לידי סיפור גנותו. אמר לו רב דימי, לא שמעתי הוראה זו מעולם. ואילו שמעתי, הייתי מקיימה.

עבירות שנגעים באים עליהם

רבי שמואל בר נחמני אמר בשם רבי יוחנן, על שבעה דברים נגעים באין; (א) על לשון הרע, דכתיב מלשני בסתר רעהו אותו אצמית, ואוקימנא לעיל דהיינו נגעים. (ב) על שפיכות דמים, דכתיב על יואב שהרג את אבנר, ואל יכרת מבית יואב זב ומצורע וגו'. (ג) על שבועת שוא, דכתיב ויאמר נעמן הואל והשבע, שאלישע שלח אותך וקח ככרים. וכשנשבע גחזי לשוא אמר לו אלישע, וצרעת נעמן תדבק בך וגו'. (ד) על גילוי ערוות, דכאשר לקח פרעה את שרה כתיב וינגע ה' את פרעה נגעים וגו', (ה) על גסות הרוח, דכתיב על עוזיהו וכחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעל בה' אלקיו וכו' והצרעת זרחה במצחו. (ו) על הגזל, דכתיב בנגעי בתים וצוח הכהן ופנו את הבית וכו' ושנינו בברייתא שעונש זה באה מחמת שהוא היה כונס בביתו ממון שאינו שלו, יבא הכהן ויפזר ממונו, (ז) על צרות העין, שצרה עינו באחרים ואינו מזהנה שכיניו מכליו על ידי שאלה, דכתיב בפרשת נגעי בתים ובא אשר לו הבית וגו' ותנא דבי רבי ישמעאל,

דף ט"ז ע"א

מילתא דמתאמרא באפי תלתא

רבה בר רב הונא אמר, כל דבר שהבעלים אמרוה בפני ג' אנשים, המגלה אותה לאחרים אינו עובר על איסור לשון הרע, כיון שהבעלים גילה תחלה דעתו שאינו חושש שתתגלה. דכשאמרו בפני ג', יודע שסופה להגלות, כיון דחברך חבא אית ליה, וזה מגלה לחבירו, וחבירו לחבירו.

סיפור טובתו של חברו

רב דימי אמר דהא דכתיב מברך רעהו בקול גדול בכוך השכם קללה תחשב לו שיתכן שאותה ברכה שבירך, קללה היא לו לחבירו. היינו כגון שנודמן לאכסניא, וטרח בעל הבית הרבה בשבילו. למחר כאשר יוצא לשוק ואומר 'ברך ה' את פלוני בעל אכסניא שלי שטרח כל כך למעני', וכששומעין אנשים תקיפים שהוא עשיר, הולכין וגונבין את ממונו.

רב דימי אחיה דרב ספרא שנה ברייתא, לעולם אל יספר אדם בטובתו של חברו יותר מדאי, שמתוך כך יבא לידי סיפור רעתו. שיתכן שהוא עצמו יאמר 'חזין ממדה רעה זו שבו'. או אחרים שומעין שזה משבח, ואומרים 'הלא יש בידו מדה רעה זו'.

⁶ פי' ראשון בנש"י. והביא לשנא אחרת, שהולכין אנשים ומתאכסנין אללו, עד שמלכין כל ממונו.

יבא קטורת שנעשית בהיכל בחשאי, ויכפר על לשון הרע דבחשאי הוא.

הא דאמרינן לעיל דשפיכות דמים מתכפר על ידי הכתונת, ואילו הכא אמרינן דעגלה ערופה מכפרת על שפיכות דמים. תירצו, דבאופן שאין ידוע מי הרגו, עגלה ערופה מכפרת. אבל כאשר ידוע מי הרגו דאין מביאין עגלה ערופה, מתכפרים בכתונת. אבל היינו רק באופן שאי אפשר להרוג את הרוצח וכגון שהיה במזיד ולא התרו בו, אבל באופן שהתרו בהרוצח ונתחייב מיתה, אין לאחרים כפרה עד שיהרג הרוצח דכתיב **ולאריץ לא יכופר כי אם בדם שופכו**.

הא דלעיל אמרינן דלשון הרע מתכפר על ידי המעיל, והכא אמרינן שהקטורת מכפרת עליו. תירצו, שאם אומרו בצנעא, מעשה חשאי דקטורת מכפרת עליו. אבל כאשר אומרו בפרהסיא דהוה מעשה קול, מעיל מכפר עליו.

דף ט"ז ע"ב

• **רבי שמואל בר נדב** שאל מרבי **חנינא**, וי"א רבי שמואל בר נדב חתניה דרבי חנינא שאל מרבי חנינא וי"א מרבי יהושע בן לוי, מה נשתנה מצורע שאמרה תורה **בדד ישב מחוץ למחנה מושבו**. אמר לו, שהנגעים באים על לשון הרע, וכיון שהוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו, לפיכך אמרה תורה **בדד ישב וגו'**.

אמר **רבי יהושע בן לוי**, מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא **שתי ציפרים לטהרתו**. אמר הקדוש ברוך הוא, הוא עושה 'מעשה פטיט' לשון קול היוצא בחשאי, לפיכך אמרה תורה יביא קרבן פטיט שהצפרים מצפצפים בכל שעה.

חייב תוכחה

שנינו בברייתא בהא דכתיב **לא תשנא את אחיך בלבבך** דאי הוה כתיב רק 'לא תשנא את אחיך' הוה אמינא שלא יכנו, ולא יסטרנו כלאחר יד, ולא יקללנו אף על דבר תוכחה. לכן כתיב 'בלבבך' דרק בלב אסור לשנאותו אבל מותר להכותו כדי להוכיחו.

¹ כדשנינו במס' יומא (דף מ"ד), שהיו פורשין מנין האולם ולמזבח צעמם הקטרת הקטורת.

² היינו שמכפר על אחרים, אבל על ההורג עצמו אינה מכפרת דקיימ"ל במס' סוטה (דף מ"ו): שאם נענשה העגלה ואחר כך נמאל ההורג, עדיין הוא נהרג דכתיב 'ולאריץ לא יכופר וגו'.

שהנגע בא למי שמויחד ביתו – כלומר כלי תשמישו – לו, שאינו משאילם לאחרים.

הקשו בגמ', מהא דאמר **רבי ענני בר ששון**, למה נסמכה בפרשת תצוה קרבנות המילואים לפרשת בגדי כהונה, לומר לך מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין; (א) כתונת, מכפרת על שפיכות דמים, דכתיב במכירת יוסף **ויטבלו את הכתנת בדם וכו'** רמז היה להם שכפרת שפיכת דמים עולה על ידי כתונת. (ב) מכנסים, מכפרים על גילוי עריות, דכתיב **ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה**. (ג) מצנפת, מכפרת על גסי הרוח, כדאמר רבי חנינא יבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה. (ד) אבנט, מכפרת על הרהור הלב, שאצל הלב הוא נמצא. (ה) חושן, מכפר על הדינין דכתיב **ועשית חושן משפט**. (ו) אפוד, מכפר על עבודה זרה דכתיב **אין אפוד ותרפים**, הרי הוא רמז דבזמן שאין אפוד, הוי עון תרפים. (ז) מעיל, מכפר על לשון הרע, דאמר הקדוש ברוך הוא יבא דבר שבקול – פעמוני המעיל נשמעין – ויכפר על מעשה קול – לשון הרע. (ח) ציצית, מכפר על מעשה עזי פנים, דכתיב **הכא והיה על מצח אהרן וכתוב בעזות פנים של בני ישראל בזמן ירמיה הנביא ומצח אשה זונה היה לך**.

הרי מבואר דלשון הרע מתכפר על ידי מעיל. ואם כן למה אמרינן שהמספר לשון הרע נגעים באים עליו. תירצו, דהא דלשון הרע מתכפר על ידי המעיל, היינו כאשר לא אהנו מעשיו ולא גרם לשונו הרע קטטה בין אנשים. אבל כאשר אהנו מעשיו שנתקומטו על ידו, אין המעיל מכפר עליו אלא באים עליו נגעים.

• **רבי סימון** אמר בשם **רבי יהושע בן לוי**, שני דברים לא מצינו להם בקרבנות כפרה, אבל בדבר אחר מצינו להם כפרה; (א) שפיכות דמים, בעגלה ערופה. (ב) לשון הרע, בקטורת. דשנינו בברייתא **רבי חנינא** אמר למדנו לקטורת שמכפרת מהא דכתיב **ויתן את הקטרת ויכפר על העם ותנא רבי ישמעאל** על מה קטורת מכפרת, על לשון הרע. אמר הקדוש ברוך הוא,

³ קושת הגמ' היה רק מלשון הרע. אבל לא הקשו מהא דאמרו גם כן דנגעים צאים על חטא שפיכות דמים וגילוי עריות, ואילו כאן אמרו שיש להם כפרה על ידי בגדי כהונה. דהא דמתכפר על ידי בגדי כהונה אינו לזה שעבר על שפיכות דמים וגילוי עריות, אלא על אחרים שלא יעשו על ידו. דמצינו דשפיכות דמים שאחרים נעשים עליו, דכתיב **כי הדם הוא יחניף את הארץ**, וגילוי עריות כתיב **ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה**. אבל על לשון הרע לא מצינו שאחרים נעשים על יחיד שמדבר לשון הרע, ולכן על כרחך הא דמעיל מכפר עליו היינו על המדבר בעצמו, ואם כן קשה למה אמרינן דנגעים צאים עליו.

והיינו ענוה שלא לשמה; שלא אמר רב הונא גנותו לפניו, אבל שלא בפניו סיפר בגנותו.

• נחלקו אמוראי עד כמה חייב אדם להוכיח את חברו; רב אמר, עד שיקצוף זה ויכה את המוכיח. **שמואל** אמר, עד שיקלל את המוכיח. ורבי יוחנן אמר עד נזיפה.

וכבר נחלקו בה תנאי; רבי אליעזר אמר, עד הכאה. רבי יהושע אמר, עד קללה. **בן עזאי** אמר, עד נזיפה.

אמר רב נחמן בר יצחק, ושלשתן מקרא אחד דרשו דכתיב ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נערות המרדות, הלא ידעתי כי בוחר אתה לבן ישי לבשתך ולבושת ערות עמך וכתיב אחריו ויטל שאול את החנית עליו להכותו ליונתן.

מאן דאמר עד הכאה, יליף ליה מדכתיב 'להכותו'. מאן דאמר עד קללה, יליף ליה מדכתיב 'לבשתך ולבושת ערות אמך'. ולמאן דאמר עד נזיפה, יליף ליה מדכתיב 'ויחר אף שאול'.

ומאן דאמר שאינו חייב אלא עד נזיפה, סבירא ליה דאין ללמוד מהא דכתיב שם שהיה שאול רוצה להכותו, וגם קילל ליונתן. דשאני התם דאגב חביבותא יתירא דהוה ביה ליהונתן בדוד, מסר נפשיה יותר מחיוביה.

שינוי האכסניא

נחלקו אמוראי עד היכן לא ישנה אדם מאכסניא שלו; רב אמר עד שיכה בעל הבית את האכסניא או את אשתו. ו**שמואל** אמר, עד שיפשו לו בעל הבית כלי האכסניא לאחוריו להשליכם מן הבית.

והנה כאשר מכה האכסניא עצמו, כולי עלמא לא פליגי דמותר לו לשנות האכסניא. וכן אם הפשיל כליו לאחוריו, נמי כלולי עלמא מותר לו לשנות האכסניא. אלא נחלקו כאשר

ואם רואה בחבירו דבר מגונה, באמת חייב להוכיחו, שנאמר **הוכח**, וילפינן שאף אם הוכיחו ולא קיבל תוכחתו, יחזור ויוכיחנו, דכתיב **'תוכיח'** מכל מקום – אף אם לא קיבל תוכחתו הראשונה. אבל ילפינן שלא יוכיחנו ברבים להלבין פניו מחמת בושה, דכתיב **לא תשא עליו חטא**.

• אמר רבי **טרפון**, תמה אני אם יש בדור הזה אדם שמקבל תוכחה. שאם אמר לו חברו טול קיסם מבין שניך, יאמר לו טול קורה מבין עיניך. כלומר, כאשר אומרים לאדם 'תקן עון קמן שבידך', זה יכול לומר לו 'טול אתה עון גדול שבידך'. הלכך אין יכולין להוכיח אחרים, שכולן חוטאים.

אמר רבי **אליעזר בן עזריה**, תמה אני אם יש בדור הזה מי שיועד להוכיח דרך כבוד שלא יהו פניו של העובר עבירה מושגת.

אמר רבי **יוחנן בן נורי**, מעיד אני עלי שמים וארץ שהרבה פעמים לקה עקיבא על ידי. שהייתי קובל עליו לפני **רבן גמליאל בריבי** כשהייתי רואה בו דבר גנאי. וכל שכן שעל ידי זה הוספתי בו אהבה, לקיים מה שנאמר **אל תוכח לי פן ישנאך הוכח לחכם ויאחבך** שעל ידי שהוכחתי את רבי עקיבא שהיה חכם, אהבני.

רבי יהודה בריה דרבי שמעון שאל, מה עדיף; תוכחה לשמה – לשם שמים, או ענוה שלא לשמה – שעושה עצמו עניו שאינו רוצה להוכיחו, ואותה ענוה שלא לשם שמים הוא אלא שלא ישנאנו.

אמר לו **רבי שמעון**, כיון שאתה מודה שענוה לשמה עדיפה מתוכחה לשמה, דאמרינן במס' עבודה זרה (דף כ:), ענוה גדולה מכולן, אם כן שלא ענוה שלא לשמה נמי עדיפה. דאמר רב יהודה בשם רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שהוא שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

הביאו בגמ' דוגמא לענוה שלא לשמה. **שרב הונא** ו**חייא בר רב** היו יושבים לפי **שמואל**, ואמר לו חייא בר רב לשמואל, שרב הונא מצער לו, שמכה וחובט אותי. קיבל **רב הונא** על עצמו ששוב לא יצער לחייא בר רב. לאחר שיצא חייא בר רב, אמר לו רב הונא לשמואל, שלכן היה מצער לו משום שעשה כך וכך, דברים מגונים. אמר לו שמואל, ואם כן למה לא אמרת כן בפניו. אמר לו רב הונא, שהייתי חס עליו של יכסוף זרעו של רב על ידי.

° שאלתו היה רק צעצעות שצין אדם לחבירו, כשחטא נגד המוכיח עצמו, דנזה שייך ענוה שלא להוכיחו על מה שחטא נגדו; חק נתן.

¹ הקשה המח"ש"א, לפי מה שפי' רש"י 'ענוה שלא לשמה' דהיינו שעושה עצמו עניו ונאלצת הכוונה שלא ישנאנו, הא הכא לא שייך לזה כלל, דהא דלא אמר לו בפניו לאו משום שלא ישנאנו הוא, אלא שהיה חס עליו דלא ליכסוף בפני שמואל. ולכן פי' 'ענוה שלא לשמה', דהיינו שלא יוכיחו אדם כדי שלא יתנצטץ.

² ואף דכתיב בפסוק גם הכאה, יש לומר דסבירא ליה כמ"ד עד נזיפה שמיך דאגב חביבותא דיונתן מסר נפשו יותר מחיובו. או יש לומר דלא דריש ליה קרא ד'יטל שאול', כיון דליתיה בהאי קרא ד'יחר אף שאול' אלא קרא אחרונה הוא; תוספות ד"ה ומאן דאמר.

³ לכאורה קשה, דאם כן ליכא למילף מיניה גם דלריך להוכיחו עד כדי נזיפה, דיש לומר דאגב חביבותא מסר נפשיה. ויש לומר, כיון דיהונתן מסר נפשיה עד הכאה, מסבירא ליה לן למימר צאיס אחר לכל הפחות עד נזיפה; מוהרש"א.

(ג) למר בריה דרבינא, אפילו נהפך לו חלוקה, שלא לבשה כסדר וצריך להופכה ולפושטת, גם כן הוה יסורים.

(ד) לרבא וי"א רב חסדא וי"א רבי יצחק וי"א דשנינו כן בברייתא, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש מטבעות ועלו בידו שנים דאיכא מירחא למיהדר ולמשקל שלישית הוה יסורים.

אבל דווקא כשנתכוון ליטול שלש ועלו בידו שנים הוה יסורים. אבל אם נתכוון ליטול שנים ועלו בידו שלש, לא הוה יסורים, משום דליכא מירחא כל כך להחזירו.

הא דנוגע עד היכן הוה יסורים, היינו; (א) כדשנינו בברייתא דבי רבי ישמעאל, כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל כל מנוחתו לעתיד. ולכן ידע האדם אם עבר עליו תוך מ' ימים אחד מדברים אלו, הרי הוא יסורים.

(ב) במערבא אמרו, שפורענות מזדמנת למי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורים.

דף י"ז ע"א

• שנינו בברייתא, רבי אליעזר הגדול אומר, אלמלא בא הקדוש ברוך הוא עם אברהם יצחק ויעקב בדין, אין יכולין לעמוד מפני תוכחה שהיה מוכיח להם מעשיהם, שנאמר ועתה התיצבו ואשפטה אתכם לפני ה' את כל צדקות ה' אשר עשה אתכם ואת אבותיכם.

• נחלקו רבי יהודה נשיאה ורבנן בפירוש הפסוק זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה, דמקיש דור לדורשיו. אחד מהם אמר, שההדור הוא לפי הפרנס שלו. ואחד מהם אמר, שהפרנס הוא לפי דורו.

וודאי אין הכוונה דנחלקו לענין מעלותם בחסידות, דאחד מהם סובר שאם הדור מהוגנים, גם הפרנס כהוגן, ואחד מהם סובר שאם הפרנס כהוגן גם הדור הוא כהוגן. דהא איכא צדקיהו המלך שהוא עצמו היה צדיק, ודורו לא היו צדיקים. ויהיוקים המלך שלא היה צדיק, ואילו דורו היו צדיקים. וכהא דאמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי בהא דכתיב 'בראשית' ממלכות יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה, דהמעם למה כתיב 'בראשית' הוא לפי שביקש הקדוש ברוך הוא להפוך מעשה בראשית ולהחזיר את העולם לתוהו ובהו, בשביל יהויקים, אבל כיון שנסתכל בדורו נתיישבה דעתו. וכן כתיב בראשית ממלכות צדקיהו לפי שביקש הקדוש ברוך הוא להחזיר את העולם לתוהו ובהו מפני דורו של צדקיהו, אבל כיון שנסתכל בצדקיהו שהיה צדיק, נתיישבה דעתו.

האכסנאי מכה אשתו של האורח. שמואל סבר כיון דלדידיה אינו מכה, מאי נפקא ליה מיניה, הלכך עד שיפשיט לו כליו אסור לו לשנות. ורב סובר דאף משום הכאת אשתו יכול לשנות, שאם לא כן יבא להתקוטט עם אשתו.

והא דצריך להקפיד שלא לשנות האכסנאי עד כדי כך שצריך לסבול מחמת זה, היינו משום דאמרינן, אכסנאי המושנה מאכסנאי שלו, פוגם בעל הבית, ונפגם הוא עצמו – דאמרי אינשי כמה קשים אלו שלא יוכלו לדור יחד.

רב יהודה אמר בשם רב, דילפינן שלא ישנה אדם באכסנאי שלו מן התורה, דכתיב על אברהם אבינו שחזר ממצרים לארץ כנען שהלך עד המקום אשר היה שם אהלו בתחלה. ורבי יוסי ברבי חנינא יליף ליה מדכתיב שם וילך למסעיו, והיינו בדרך שהיה רגיל לחנות ממסע למסע, שלא שינה בית מלוניו. ונפקא מינה בין שני הילפותות הוא באכסנאי דאקראי, כגון אכסנאי שבדרך, שלן שם במקרה בעלמא, ששקעה לו שם חמה. למאן דיליף ליה מ'אהלו', לא חשיב אלא אכסנאי קבועה. ומאן דיליף ליה מ'מסעיו' חשיב אפילו אכסנאי דאקראי.

רבי יוחנן אמר, שלא ישנה אדם מאומנותו ומאומנות אבותיו. ויליף ליה מדכתיב בשלמה המלך כשרצה לבנות בית המקדש וישלח המלך שלמה ויקח את חירם מצר בן אשה אלמנה הוא ממוטה נפתלי ואביו איש צרי חרש נחושת דחירם היה חרש נחושת, כפי שהיה אביו. וכתיב וכן אשה מבנות דן, וכתיב בבנין המושכן שלקחו בצלאל לבנותו, וגם אתו את אהליאב בן אחיסמך למטה דן שגם מצד אמו היה עושין מעשה אומן.

יסורים

נאמרו בגמרא ד' שיטות עד היכן סוף מדת יסורין, שפחות מזה לא נקרא יסורין:

(א) לרבי אליעזר, כל מי שארגו לו בגד ללבוש, ואין מתקבל עליו לפי שאינו למידתו כהוגן, וצער הוא לו.

(ב) לרבא זעירא וי"א רבי שמואל בר נחמני, אפילו נתכוונו למוזוג לו כוס של יין במים חמין ומוזגו לו בצונן, או נתכוונו למוזוג לו בצונן ומוזגו לו בחמין, גם כן הוה יסורים.

¹ הקשה המהרש"א, האין יתכן שלא יחוש על זער וזיוש אשתו כזער ידיה, הא אמרינן דחייב אדם לכבד אשתו יותר מגופו. נובעין יוסף פירש צאמת לאיירי שהצעל בית מכה אשתו, ולא אשת האכסנאי.

וכמו כן לענין ערכין, אם אמר עשיר 'ערכי עלי' שהוא עצמו חייב ערך שלם, ושמע עני ואמר 'מה שאמר זה עלי', נותן ערך עשירי. שזה דומה למצורע שחייב להביא קרבנותיו, וכשאמר השני 'הרי עלי להביא קרבנותיו', נותן כפי מה שחייב המצורע.

הקשו בגמ', למה נקמה המושנה דב'השג יד' אולינן בתר ה'נודר', הא דין השג יד נאמר ב'מעריך' ולא ב'נודר' ושהאומר 'דמי עלי' אין נידון בהשג יד אלא הכל יתן כשיוכל, כמבאר לקמן (דף כ.). תירצו, דהיא על פי לשון הקרא דכתיב אשר תשיג יד ה'נודר' יעריכנו הכהן.

והא דנקמה המושנה גם בשנים דאולינן בתר ה'נודר', אף דשנים לא נאמרו רק ב'נערך' ולא ב'נודר' ודהאומר 'דמי פלוני עלי' אין נידון לפי מדת שנים, אלא כפי שאותו פלוני נמכר בשוק. אידי דאמר השג יד ב'נודר' אמר נמי השנים ב'נודר'.

בהשג יד אולינן בתר הנודר, משום דבנודר תלה רחמנא דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר הרי תלה דין הישג יד בנודר ולא בנודר.

• תנן במשנתנו דבקרבות אינו כן, דהרי שאמר 'קרבנו של מצורע זה עלי', אם היה המצורע עני מביא קרבן עני, ולכאורה משמע דהיינו אף אם המדיר עשיר הוא. וקשה דהא כתיב בקרבן מצורע עני ואם דל הוא והכא הרי המביא לאו דל הוא.

אמר רבי יצחק, דהא דאמרו דאם המצורע עני מביא גם הנודר קרבן עני, באמת היינו רק כשהיה גם המדיר עני. ואיצטריך לאשמעינן דמביא כהאי גוונא קרבן עני, שלא נאמר דרק על המצורע עצמו חם רחמנא, אבל במדיר אף על גב דהוי עני יביא קרבן עשיר. דכתיב ואם דל הוא ואין ידו משגת דמיותר הוא, לרבות את הנודר, דאם דל הוא ואין ידו משגת דמביא קרבן עני.

דף י"ז ע"ב

אבל הקשו, דלפי זה דאם אכן היה מדירו עשיר, מביא קרבן עשיר אף שהמצורע עני. קשה דהא אמרו במשנתנו 'אבל בקרבנות אינו כן', אבל הרי לפי זה נמצא שאין הבדל בין ערכין לקרבנות, דבשניהם אולינן בתר הנודר.

' ולא איירי במקל עליו לפטור את העשיר ולהציל העך נמקומו, רק שחייב ענינו ליתן כפי מה שחייב העשיר. ומ"מ פליגי רבנן וסברי דהוי כשאר ערכין דאינו מכין צוה רק לקבל עליו ערכין כפי מה שקבל איש הזה וכפי שניו, אבל לא לפרש שיהיה עליו חיוז יותר ממדת שזה הנודר היה עשיר, ולכן גם הוא נידון בהשג יד כשאר ערכין, דלפינן מ'אשר תשיג יד הנודר' דנמך נודר אולינן; ליקומי הלכות - זבח תורה נשיטת רש"י.

אלא נחלקו לענין מדת כעס ומדת נוח לרצות שבדור ומנהיגיו. דלפי הדעה שהפרנס הוא לפי דורו, אם אנשי הדור הם קפדנים גם הפרנס שלהם הוא קפדן. ואם הדור נוחים זה לזה גם הפרנס שלהם מנהיגים בנחת. ולפי הדעה שהדור הוא לפי הפרנס, נמשיכין בזה אנשי הדור אחר הנהגתו של הפרנס שאם הוא קפדן גם הם קפדנים ואם הוא נוח עמהם גם הם נוחים בין זה לזה.

הדרן עלך פרק יש בערכין

פרק רביעי - השג יד

מתי אולינן בתר נידר ומתי בתר נודר

(א) בתורת דין 'השג יד' שהעני נידון בערכין לפי השג ידו [כדכתיב ואם מך הוא מעריך], בתר נודר אולינן, ולא בתר נידר.

(ב) בסכום הערך הקצוב בתורה לפי השנים, אולינן בתר שנים של הנדר, ולא בתר שנים של הנודר [שילד שהעריך זקן נותן ערך זקן, דהא לא אמר 'ערכי עלי', אלא 'ערך פלוני עלי'].

(ג) בקצב הערכין של זכר או נקיבה, אולינן בתר הנערך ולא בתר המעריך [וכגון איש שהעריך אשה דאמר 'ערך פלונית עלי' נותן ערך אשה].

(ד) ואולינן בתר זמן הערך, ולא בתר זמן קיומו [וכגון אם אמר פחות מן עשרים 'ערכי עלי', ובזמן קיומו כבר נעשה בן עשרים, אינו נותן אלא כפי השענה שהעריך תהלה].

ומבאר המשנה דין הראשון דב'השג יד' אולינן בתר הנודר ולא הנדר, כיצד, עני שהעריך את העשיר, נותן ערך עני דהיינו כפי השג ידו. ועשיר שהעריך את העני, נותן ערך עשיר.

אבל בקרבנות אינו כן, אלא הרי שאמר 'קרבנו של מצורע זה עלי', אם היה המצורע עני מביא קרבן עני, ואם היה המצורע עשיר, מביא קרבן עשיר.

אבל רבי אומר, דליכא חילוק בין ערכין לקרבנות. דהמעם למה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג ידו, הוא משום דאין העשיר חייב כלום, וזה שאמר על העשיר לא נתכוון אלא לפי מדת שנותיו של העשיר שפחותין או יתירין על שנותיו שלו, הלכך נידון בהשג יד של המעריך, דהא לא פירש כלום אלא ערך מדת שנותיו של העשיר קיבל עליו, ודין ערכין נידון בהשג יד. מה שאין כן במצורע, שזה המצורע הוא החייב להביא קרבנות, לכן המקבל עליו להביא קרבנותיו צריך ליתן כפי המצורע, ולא כפי עצמו.

קנין תורה

ועני שאמר 'ערכי עלי' ואמר עשיר מה שאמר זה עלי, לרבי נותן ערך עני, לחכמים נותן ערך עשיר, דהולכין אחר הנודרין.

היה עני והעשיר או עשיר והעני

תנן במשנתנו, מי שהיה עני בשעת הערכין, ובשעת הנתינה העשיר, נותן ערך עשיר. וילפינן ליה מדכתיב **אשר תשיג יד הנודר** דמשמע שהולכין בטר שעת הנתינה שהרי ידו משגת.

ואם בשעת הערכין היה עשיר ובשעת הנתינה העני, גם כן נותן ערך עשיר. וילפינן ליה מדכתיב **על פי אשר תשיג יד הנודר** ומלשון 'הנודר' משמע שכל שהיה עשיר בשעת נדר והשיגה ידו, נותן ערך עשיר אף על פי דעכשיו עני הוא.

לרבי יהודה, אפילו אם היה עני בשעת הערכין, ואחר כך העשיר, ובשעת הנתינה חזר והעני, גם כן נותן ערך עשיר. וילף ליה מדכתיב **ואם מך 'הוא' מערכך** עד שיחא מך מתחלתו ועד סופו. אבל אם היה עשיר באמצע, נותן ערך עשיר.

ומסיק המשנה, אבל בקרבנות אינו כן, שאם היה מצורע עשיר והעני, או עני והעשיר, הכל הולך אחר הבאת קרבנותיו.

והנה סדר טהרת מצורע; (א) תחילה מביא שתי צפרים טהורות, אחד מהם נשחט ונותנים דמה לתוך מים חיים בכלי חרס, ונוטל הכהן עץ ארז ואזוב, וכורך שניהם בשני תולעת, וטובלם יחד עם צפור החיה בתוך המים והדם שבתוך הכלי חרס, ומזה מן המים שבע פעמים על גב ידו של מצורע. (ב) הכהן משלח צפור החיה. (ג) הכהן מגלח כל שער גופו של מצורע תגלחת ראשונה. (ד) המצורע סופר שבעה ימים. (ה) ביום השביעי מגלח המצורע תגלחת שניה. (ו) ביום השמיני מביא המצורע שלש קרבנות; אשם, חטאת, ועולה. אם עשיר הוא מביא ג' קרבנות אלו מן הבמה, אבל אם עני הוא מביא רק האשם מן הבמה, אבל החטאת והעולה מן העוף. (ז) נותן הכהן מדם האשם על תנוך אזנו ועל בוהן ידו ורגלו של המצורע.

ותנן במס' נגעים, מצורע שהביא קצת קרבנותיו כשהיה עני ואחר כך העשיר, או הביא מקצת קרבנותיו כשהיה עשיר ואחר כך העני; (א) **לרבי שמעון**, הכל הולך אחר חטאת. שאם הביא חטאת בהמה בעשירות מביא נמי עולת בהמה כעשיר. ואם

תירצו, דמה שאמרו במשנתנו שבקרבנות אינו כן, לא קאי רק על הא דאמרין דאם היה המצורע עשיר מביא קרבן עשיר והיינו אף כשהמדיירו הוא עני. וקא משמע לן דלא אמרינן דהואיל ואיתרבי הנודר מואין ידו משגת דחם רחמנא עליה כי הוי איהו עני, אם כן גם כן הוי מצורע עשיר, כל שהמדיירו הוא עני גם כן חם רחמנא עליה, ויביא קרבן עני. קא משמע לן דבכחאי גוונא אלזינן בטר הנידר, ומביא קרבן עשיר. מה שאין כן בערכין דלעולם אזלינן בטר הנודר.

וכן שנינו בברייתא, דלפי שמצינו בערכין דעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני, יכול אף עני שאמר 'קרבן מצורע עשיר זה עלי' יביא קרבן עני, תלמוד לומר **אם דל הוא** שעל המצורע חם רחמנא, אבל אם המצורע אינו דל לא חם רחמנא על מדירו.

ולרבי דאמר דאף בערכין אי הוי עשיר מחוייב ערך ואמר עני 'מה שאמר זה עלי', נותן ערך עשיר, אלמא בטר חיובא דגברא דנערך אזלינן חיבא דהוא חיב דומיא דמצורע. אם כן הא דמצורע עשיר ומדיירו עני לא צריכא קרא **דאם דל הוא** למעוטי שאינו מביא קרבן עני, דהא מערכין נפקא לן דאזלינן בטר הנידר. אלא ילפינן **מאם דל הוא** שאם המצורע עני ומדיירו עשיר, דאזלינן בטר מדירו ומביא קרבן עשיר. דהוה אמינא הואיל ואמר רבי בטר חיובא דגברא אזלינן, הכא נמי יביא קרבן עני, קא משמע לן דאינו כן ומביא קרבן עשיר.

תמצית הדינים:

במצורע: אין מחלוקת בין רבי וחכמים, ואין מביאים קרבן עני אלא אם כן בין המצורע ובין המדיר הם עניים. אבל אם היה אחד מהם עשיר, מביא קרבן עשיר.

בערכין: עני שהעריך עשיר נותן ערך עני.

עשיר שהעריך עני, נותן ערך עשיר.

עשיר שאמר 'ערכי עלי', ושמע עני ואמר 'מה שאמר זה עלי'; **לרבי** נותן ערך עשיר, דאזלינן בטר הנערך. **לחכמים** נותן ערך עני, שהולכים אחר הנודר.

י"פ" משמעות רש"י י"ז: ד"ה למעוטי. אולם עי' במס' ד"ה אכל מדירו עשיר.

י"ה ולרבנן לא אצטרך למעוטי, דהואיל דנערצין אזלינן בטר הנודר, במצורע נמי אזלינן בטר הנודר.

דף י"ח ע"א

ואין לומר דבאמת הדין כן, דהא שנינו בברייתא, אם היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו, או היה פקח ונתחרש, או היה פתוח ונסתמא ונסמא פסול לעדות דבעינן 'או ראה', או היה שפוי ונשתמה, הרי זה פסול לעדות. אבל היה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו, ואחר כך מתה בתו ונתרחק, קודם שבא לבית דין להעיד, או היה פקח ונתחרש וחזר ונתפסק, או היה פתוח ונסתמא ואחר כך נתפתח, או היה שפוי ונשתמה וחזר ונשתפה, כשר לעדות. זה הכלל כל שתחילתו וסופו בכשרות, כשר.

תירצו, דשאני התם דכתיב **או ראה אם לא יגיד** בראייה והגדה תלא רחמנא מילתא, והא איכא.

והא דכתיב **'והוא'** עד, דרשינן להא דשנינו בברייתא, ראה סיעה של בני אדם עומדין ועידיהו ביניהן, ואמר משביעני עליכם אם יודעים אתם לי עדות שתבואו ותעידוני, יכול יהו העדים חייבין קרבן שבועת העדות אם לא העידוהו, תלמוד לומר **והוא עד**, והרי לא ייחד עידי, שהרי השביע את כולן.

אבל אם אמר כל מי שיודע עדות אני משביע, יכול לא יהו חייבין, תלמוד לומר **'והוא עד'**, והרי ייחד עידי, שהרי לא השביע אלא עידי.

מת אביו או ספינתו באה בים

תנן במשנתנו, עני המעריך, אפילו אם מת אביו בשעה שהכהן מעריכו והניח לו ריבוא מנה, או ספינתו בים ובאה לו ברבואות, מכל מקום אינו חייב ליתן אלא כעני, ואין להקדש בה כלום.

הקשו בגמ', למה באמת כשמת אביו והניח לו ריבוא מנה אין להקדש בו כלום, הרי עשיר הוא. תירץ **רבי אבהו**, דכוונת המשנה שאביו **מניח** לו – דהיינו שעתיד הוא להניח לו, אבל עדיין לא מת אביו. אלא דלכאורה אם כן פשיטא הוא, דהא עכשיו לית ליה ממונ. אלא איירי כשהיה אביו גוסס בשעה שכהן מעריכו, דהוה אמינא כיון דרוב גוססין למיתה הוה כעשיר, קא משמע לן דכל זמן שלא מת אביו, דינו כעני.

הקשו בגמ', כשספינתו בים ובאה לו בריבואות למה דינו כעני, הרי עשיר הוא. תירץ **רב חסדא**, דאיירי כשהיתה הספינה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים ואין לו בתוכה כלום אלא שכרה, והיינו ריבוא. ואף שהשוכר חייב לו ריבוא בשכירות, שכירות

הביא חמאת העוף בעניות אף על פי שהעשיר אחר כך מביא נמי עולת העוף כבעניות. **(ב) לרבי יהודה**, הכל הולך אחר האשם, שאם הביאו כשהיה עני מביא הכל בעניות, ואם הביאו כשהיה עשיר, מביא הכל בעשירות. **(ג) לרבי אליעזר בן יעקב** בברייתא, הכל הולך אחר שתי צפורין חיות. דאם בשעה שהזו עליו הוי עני, מביא קרבנותיו בעניות. ואם באותה שעה היה עשיר, מביא כל קרבנותיו בעשירות.

והקשו בגמ', כמו שדריש **רבי יהודה** בערכין מדכתיב **והוא מן** **הוא מערכך** עד שיהא מן מתחלתו ועד סופו. למה לא דריש הא דכתיב **והוא דל הוא** עד שיהא בדלותו מתחלתו ועד סופו, ואם היה עשיר והעני יביא קרבן עשיר, ולמה אמר רבי יהודה דהכל הולך אחר אשם, ואם היה עשיר והעני בשעת אשם מביא הכל בעניות, ולא אמרינן שכיון שהיה עשיר מתחלה מביא קרבן עשיר.

תירצו דההיא דמצורע גזירת הכתוב הוא. דהא שנינו עלה דאמר **רב יהודה** בשם **רב**, דשלשתן מקרא אחד דרשו דכתיב **אשר לא תשיג ידו בטהרתו: (א) רבי שמעון** סבר דבהשג יד דמצורע אזלינן בתר שעת דבר המכפר, דכתיב במצורע עני **וכפר עליו הכהן**, וסמך ליה האי קרא **זאת תורת אשר בו נגע צרעת אשר לא תשיג ידו בטהרתו**, דמשמע אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה יהא לו תורה זו של דלות, ואף על פי שהשיגה ידו אחר כך.

(ב) רבי יהודה סבר דאזלינן בתר שעת דבר המכשיר ומאי ניהו אשם. דהכי משמע **אשר לא תשיג ידו בשעת טהרה** תהא לו תורת עניות, וטהרה זהו אשם המכשירו לבא במקדש ולאכול בקדשים. שהרי מדם האשם הוא נותן על בהונות ותנך אזנים.

(ג) רבי אליעזר בן יעקב סבר, דאזלינן בתר שעת דבר הגורם לו טהרה, והיינו הצפרין שגורמין לו טהרה. שכל זמן שאינו מביא צפרין אינו יכול לגלח.

ולפי זה דלא דריש מדכתיב **והוא דל הוא'** שיהא דל מתחילתו ועד סופו, דריש מניח; לרבי כשיטתו דלעיל שבא למעט מצורע עני ומדירו עשיר, שמביא קרבן עשיר. ולחכמים כשיטתם, למעט מצורע עשיר ומדירו עני, שמביא קרבן עשיר.

והוא עד

הקשו בגמ', כמו דדריש **רבי יהודה** בערכין מדכתיב **והוא מן** **הוא** שיהא עני מתחלה ועד סופו, למה לא דריש מדכתיב בעדות **והוא עד** עד שיהא כשר מתחילתו ועד סופו, אבל אם היה פסול בין ראיה להגדה, יהא פסול לעדות.

קנין תורה

עצמו בן ששים ונעשה יותר על ששים, נותן ערך גדול כשעת ערבין, ולא ערך זקן כשעת נתינה.

יום שלשים, שנת חמש, שנת עשרים, שנת ששים

תנן במשנתנו, יום שלשים כלמטה הימנה, שאם אמר 'ערך פלוני קמן עלי' ואותו קמן היה באותו יום בן ל' הוי כלמטה מבן ל', ולא אמר כלום דאין ערך לפחות מבן חודש. וכן שנת חמש, ושנת עשרים כלמטה מהם. וילפינן לכולהו מדכתיב **ואם מבן ששים שנה ימעלה**, דמשמע דרך לאחר שנת ששים אז הוא נידון כזקן, אבל בשנת ששים נידון כילד. והרי אנו למדים בכולן משנת ששים, מה שנת ששים כלמטה הימנה, אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימנה.

ואף דיש להקשות דאם עשינו שנת ששים כלמטה הימנה להחמיר וללפחות מבן ששים ערכו נ' סלעים, וליותר על בן ששים אין ערך אלא מ"ז סלעים, וכי נימא דכמו בן נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנו להקל ודערך מ' שהוא יותר על בן כ' הוא יותר מערך של פחות מבן עשרים, וכן בבן חמש). מכל מקום ילפינן ליה מגזירה שוה 'שנה' 'שנה', מה שנה האמורה בשנת ששים כלמטה, אף שנה האמורה בשנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנו, בין להקל ובין להחמיר.

וביארנו בגמרא, דעל כרחק צריך לומר דתיבת 'שנה' שנלמד ממנה גזירה שוה משנת הששים לשנת החמש ושנת העשרים, מופנה הוא. דאם לא מופנה הוא, אכתי יש להקשות כמו שהקשו במשנתנו דאין ללמוד משנת הששים דמה שהוא כלמטה הימנו הוא להחמיר, מה שאין כן באידך שהוא להקל. וכן הוא שהוא מופנה, דהרי 'שנה' 'שנה' יתירי כתיבי, דהוה מצי למכתב 'ואם מבן ה' שנים ועד בן כ'', ואנא ידענא דעשרים נמי בשנים משתעי, ומדכתיב עוד הפעם 'שנה', וכן בבן ששים 'שנה', הוה מופנה ללמוד ממנו דין זה שגם שנת העשרים, והחמש, הם כלמטה.

דף י"ח ע"ב

עד ולא עד בכלל

במשנתנו מבואר, דאי לא דילפינן מבן ששים ולמעלה בגזירה שוה, הוה אמינא דשנת החמש ושנת העשרים הם כלמעלה הימנו. הרי לכאורה סבירא ליה לתנא דמשנתנו ד'עד ולא עד בכלל', והא דכתיב בתורה **מבן חמש שנים ועד בן**

אינה משתלמת אלא לבסוף. ואף דיש לו הספינה, מכל מקום אין הוא נחשב עשיר מחמת זה, דאזיל כרבי אליעזר דאמר לקמן במשנה (דף כ"ג:) שאם היה חמור, נותן לו הכהן חמורו ואינו נוטלה להקדש, ואם היה איכר, נותן לו הכהן צמד בקר והיא פרנסתו. וכמו כן הכא שפרנסתו להשכיר ספינתו, נותנים לו ספינתו.

השנים בנידר והערכין בנערך

תנן במשנתנו, דבשנים אזלינן בתר הנידר. כיצד, ילד מבן כ' ועד בן ששים דהוי ערכו נ' שקלים שהעריך זקן למעלה מששים, נותן ערך זקן. וזקן שהעריך את הילד, נותן ערך ילד.

בקצב הערכין אם ליתן כערך איש או אשה, אזלינן בתר הנערך, ולא אזלינן בתר המעריך. כיצד, איש שהעריך האשה, נותן ערך אשה. ואשה שהעריכה איש, נותנת ערך איש.

ולענין שנים, אזלינן בתר זמן הערך. שאם העריכו פחות מבן חמש ונעשה יתר על בן חמש, או העריכו פחות מבן עשרים ונעשה יתר על בן עשרים, נותן כפי שהיה בזמן הערך.

וביארנו בגמ', דאף דהוקש דמים לערכין כדילפינן לעיל (דף ד' ע"ב) מדכתיב **נדר בערבך נפשות**, נדר – היינו דמים, בערבך – היינו ערכין, וילפינן מנייה הני תרי מילי; (א) דאזלינן במרגלית בתר קלים, דכתיב **בערכין ונתן את הערבך ביום ההוא** ודרשינן לקמן (דף כ"ד.) שלא ישהה מרגלית לקלים, דהיינו אדם עני וקל שהעריך עצמו ובא כהן להעריכו ויש לו מרגלית שוה ל' סלעים, אין אומרים כיון שאם משהין אותה עד שיעלוה לכרך שיש שם עשיר והוא יקנה בנ' סלעים, הילכך נ' סלעים יש לו ויתן ערך שלם, אלא אין להקדש אלא מקומו ושעתו. והכי נמי ב'דמים', אם אמר 'דמי מרגלית זו עלי' אין שמין אותה לפי מכר הכרכים, אלא לפי מכר אותה שעה ואותו מקום. (ב) אם העריך דבר שהנשמה תלויה בו, כגון שאמר 'ערך ראשי עלי', נידון בכבודו ונותן ערך שלם, דכתיב גבי ערכין **בערבך נפשות** דבתר נפש אזלינן. וכן האומר 'דמי ראשי עלי' נידון בכבודו, ונותן דמי כולו.

והוה אמינא, דכמו כן נקיש ערכין לדמים שיתן כשעת נתינה. דבדמים פשיטא לן דיחייב כשעת נתינה ולא כשעת נדר, דהא כעבד בשוק שמין אותו ואם אמר 'דמי עלי' בתשרי, ובניסן בא לבית דין, מי יודע מה היה שוה בשעת נדר, אלא על כרחק אזלינן בתר שעת נתינה, דהיינו שעה שהוא בא לבית דין. אלא דילפינן מדכתיב **בערבך יקום**, דמשמע ערכין בשעת ערך, שאם העריך

שיטת רבי אליעזר בשנת חמש, עשרים, וששים

תנן במשנתנו, לרבי אליעזר, לעולם שנת חמש, ושנת עשרים, ושנת ששים כלמטה הימנה, עד שתשלם כל השנה ועוד חודש ויום א' בשנה האחרת.

ושנינו בברייתא, דיליף כן מדכתיב הכא ואם מבין ששים שנה 'ומעלה', וכתיב גבי מנין הלויים מבין חדש 'ולמעלה' תפקדם, למודים בגזירה שוה 'מעלה' 'מעלה' מה להלן היינו חודש ויום אחד – דכבר נכנס בה חודש האחר, אף כאן היינו חודש ויום אחד לאחר השנה.

ולא אמרינן דכמו ד'מעלה' דכתיב גבי חודש לא הוי אלא חד יומא, אף 'מעלה' דהכא גבי שנים לא הוי אלא חד יומא. דהא גם בלא הגזירה שוה ידעינן כן דצריך לפחות יום אחד בשנה שלאחריו, דהא 'ומעלה' כתיב. אלא על כרחך באה הגזירה שוה לאשמעינן דצריך שיהא חודש ויום אחד בתוך שנה הבאה.

מעת לעת

בברייתא שנינו, דבכל אלו דלהלן שהצריכה בהן תורה איזה סכום של 'שנים', מונין אותן מעת לעת – אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה. ולא אזלינן בתר מנין עולם דכאשר הגיע תשרי ניהשוב ליה שנה. ונתבאר בגמ' מהיכן ילפינן להו:

(א) שנה האמורה בקדשים, כגון כבשים בני שנה. ואמר רב אחא בר יעקב דילפינן ליה מדכתיב כבש בן 'שנתו', שנתו שלו ולא של מנין עולם.

(ב) שנה האמורה בבתי ערי חומה. דכתיב עד תום שנת 'ממכרו', ממכרו שלו ולא שנה למנין עולם.

(ג) בהמוכר שדה אחוזה שאינו רשאי לגאול עד שתהא ב' שנים ביד הלוקח, דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך ומיעוט שנים שתים. וילפינן דאזלינן מעת לעת, מדכתיב במספר שני תבואות, כיון דכתיב שני – הרי שתי שנים במשמע, ואם כן 'תבואות' למה לי, מלמד שכל תבואה שימצא באותן ב' שנים יאכל, אף דלפעמים שאוכל תבואות ג' שנים. וכגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה ולא יגאלנה עד שתי שנים בניסן באותו יום, ואם קדם וקצר הרי שאכל ג' תבואות. וכשיפדנה הגואל, יחשוב השנים מיום שמכרה עד היובל. שאם היו עשר שנים והוא מכרה בעשרה מנים, נמצא שמכרה לכל שנה במנה שהרי ביובל חיתה עתידה לחזור. הלכך כשהוא פודה עכשיו נותן שמונה מנים, לשמונה שנים הנותרים. נמצא זה אכל שלש תבואות שוות שלש מנים בשתי שנים. ואילו

עשרים הוה מפרשינן דהיינו עד שנת העשרים, ולא שנת העשרים, דשנת העשרים כלמעלה ממנה.

בברייתא שנינו, לתנא קמא, מהא דכתיב באזהרה על אכילת חמץ מיום הראשון ועד יום השביעי הוה אמינא דביום ראשון לא יהא מוזהר על חמץ, וכן ביום השביעי לא יהא מוזהר על חמץ, ורק בימים שביניהם, כדמצינו בצרעת דכתיב ואם פרוח תפרת הצרעת וכו' וכמה הצרעת 'מראשו ועד רגליו' וכו' וטהר את הנגע והתם פשיטא לן שאין ראשו ורגליו בכלל אלא אף אם תפרח הצרעת בכל גופו ולא בראשו ורגליו נמי טהור, משני מעמים; (א) דשאני סימנים דגופו מסימנים דראשו, דסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער צהוב, ובנגע שבמקום בשר נידון בשיער לבן ובפסיון. (ב) דהא כתיב התם לכל מראה עיני חכה, והרי אינו יכול לראות בראש מפני השיער, וברגל בין אצבע לאצבע.

אלא דילפינן מדכתיב בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחודש בערב, הרי שאיסור אכילת חמץ מתחיל מיום ראשון, ונוהג עד סוף יום השביעי.

רבי אומר אינו צריך לילפותא, דהא דכתיב מיום ראשון ועד יום השביעי הרי ממילא הראשון בכלל והשביעי בכלל. הרי מבואר דסבירא ליה לרבי דאמרינן 'עד ועד בכלל'. ואם כן משנתנו דמשמע דבסתמא אמרינן 'עד ולא עד בכלל' היינו כתנא קמא, ולא כרבי.

אמנם מסיק הגמ', דלעולם אפילו לרבי איצטריך לילפותא זו שנאמר לענין ערכין שכל השנים הם כלמטה. דהא שקולין הן המדרשות לפי מדרשו של רבי, ויש להכריען כלמטה ויש להכריען כלמעלה. דכתיב מבין חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך וגו', ואם אמרינן 'עד ועד בכלל' הרי בן חמש כלמטה. אבל אחר כך כתיב ואם מבין חמש שנים ועד בן כ' וגו', הרי משמע דבן חמש נידון כלמעלה, דהא לרבי מבין חמש גם כן משמע בן חמש בכלל ודהאמר מיום הראשון הראשון בכלל. הלכך אי לאו גזירה שוה, לא קמה לן הכרעה להיכא.

"ויוון דהא דכתיב 'מראשו' לא הוי ראשו בכלל, הוא הדין נמי הא דכתיב 'ועד רגליו' לא הוי רגליו בכלל דומיא דראשו; חק נתן.

גליון קנין תורה

שנמנו במס' נדה התם נקט לשון 'בן ובת'. ולכן מסתבר דכוונת הברייטא לדברים אלו, ולא לענין ערכין.

• הגמ' מבאר למה מצינו בערכין שנקבה כאשר מזקנת יותר על ששים, מכל מקום קיימא על שליש של ערך ילדה – שמבת עשרים עד ששים הוי ערכה שלשים שקל, וערך זקנה עשרת שקלים. ואילו בזכר כאשר מגיע לשנת הששים אינו שוה אפילו שליש של ערך ילד – דהרי מבין עשרים עד בן ששים ערכו חמשים שקלים, ואילו למעלה מבין ששים ערכו ט"ו שקלים.

אמר חזקיה, דאומרים אנשים כשיש סבא בבית יש שבר בבית – שאינו אלא למשא על הבית^ט. ואילו כשיש סבתא בבית, מטמון יש בבית, שיכולה לטרוח ולעשות מלאכה בזקנותה.

הדרן עלך פרק השג יד

פרק חמישי – האומר משקלי עלי

האומר משקלי עלי

תנן במשנתינו, האומר 'משקלי עלי', נותן משקלו; אם כסף כסף, ואם זהב זהב. וביאר רב יהודה כוונת המשנה, שאם פירש כסף, יתן כסף. ואם פירש זהב, יתן זהב.

ולכאורה פשיטא הוא שנותן מה שפירש. אלא דאשמעינן שאינו צריך ליתן כסף או זהב אלא כשפירש כן. אבל אם לא פירש יכול לפטור נפשיה בכל דבר הנשקל.

והיינו כדאמר רחבה, דבמקום שזפת נמכר במשקל, יכול לפטור נפשיה בנתינת זפת כמשקלו. ואף דגם זה לכאורה אינו חידוש, דמהיכי תיתי שלא יוכל ליתן זפת. אלא בא לאשמעינן דאף במקום דיש שמוכרים זפת לפי משקל, ויש שמוכרים אותה לפי מדה, דאף שאין כולם מוכרים אותה במשקל, מכל מקום מיחשב דבר הנשקל ויכול לפטור נפשיה בזפת.

רב פפא אמר, במקום שבצלים נמכרים במשקל, יכול לפטור נפשיה אפילו בבצלים. ואף דלכאורה פשיטא הוא, הא קא משמע לן דאף אם אחר ששוקלין אותן, דרך המוכרין לזרוק לתוך קופת הקונה עוד שנים או שלש בצלים. והוה אמינא דאם כן בטל ממנו תורת משקל, קא משמע לן דמכל מקום נחשב לדבר שנמכר במשקל, ויכול לפטור נפשיה בבצלים.

^ט והיינו כגירסת הגמרא שלפנינו 'פסחא' צניחא. ורש"י מציא לישנא אחרת, 'פסחא' דהיינו ערוס ועריה, שאינו מועיל כלום.

הוה אזלינן בתר מנין עולם, מתשרי הבאה בשנה האחרת הוה פריק ליה, ולעולם לא הוה אכיל אלא שתי תבואות.

(ד) שש שנים שבעבד עברי. וילפינן להו מדכתיב שש שנים יעבוד ובשביעית וכו', דפעמים אף בשביעית נמי יעבוד ושביעית לשנת עולם, הוא עדיין שנה ששית לממכרו.

(ה) שנים האמורים בבן ובבת, בכולן אזלינן מעת לעת. ונאמרו שני דרכים לפרש לענין איזה הילכתא נאמרה:

רב גידל בשם רב אמר, דהיינו לענין ערכין דלא אזלינן בשנת חמש ועשרים וששים בתר מנין עולם, אלא בתר שנתו^י.

רב יוסף אמר, להא דשנינו במס' נדה (דף מ"ה:), דקטן בן י"ב שנה נדריו נבדקין, ובן י"ג נדריו קיימין. קטנה בת י"א נדריה נבדקין, ובת י"ב נדריה קיימין. וכן הרבה שנות בן ובת שנויין שם, וקאמר הכא דכולהו מעת לעת שגולדו.

אביי שאל מרב יוסף האם הוא חולק על הא דאמר רב גידל דלענין ערכין אזלינן בשנים מעת לעת. אמר לו רב יוסף, שאינו חולק אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. והכי נמי מסתברא, דאם אמרינן שנחלקו, היה יוצא דרב דאמר דנפקא מינה לערכין סבירא ליה דלענין הדברים שנמנו במס' נדה לא אמרינן דשנה היינו מעת לעת. והא אמר רב התם, הילכתא בכלה פירקא דשנה הוא מעת לעת.

והטעם דמאן דאמר דנפקא מינה לערכין לא אמר הנפקא מינה לענין הדברים שנמנו במס' נדה אף דסבירא ליה דבאמת התם נמי שנה היינו מעת לעת. דאפילו הכי בברייטא דהכא לא קתני להו, דהכא לא חשיב רק מה דדמיא להנך שנה דקדשים ועבד עברי דכתיבי באורייתא, ולכן נקט נמי ערכין דנמי הוה דאורייתא. ואילו הנהו שנים דמס' נדה, כולוהו דרבנן הם.

דף י"ט ע"א

ומאן דאמר דהילכתא לענין דברים שנמנו במס' נדה, לא אמר שכוונת הברייטא לענין ערכין, דאם כן למה נקט לשון 'בבן ובבת', ולא נקט 'שבוזר ושבנקבה' דהוא לישנא דקרא דכתיב בערכין 'אם זכר אם נקבה' ולא כתיב בן ובת. ואילו בדברים

^י וילפינן ליה מנן חודש, דכי היכי דלנו נערך בן חודש אלא אם כן יש לו חודש שלם, דלא שייך למימר דלזלינן בתר חודש העולם, הכי נמי לכל שאר בן חמש וכן עשרים; תוספות ד"ה לערכין.

מעשה באמה של ירמיה

תנן במשנתנו, מעשה באמה של האשה 'ירמיה' שאמרה 'משקל בתי עלי', ועלתה לירושלים ושקלה ונתנה משקלה זהב.

והקשו בגמ' דלכאורה הוה מעשה לסתור הדין שנאמר ברישא. דהא פרשינן רישא שרק אם פירש של כסף או של זהב חייב ליתן מהם, אבל אם לא כן יכול ליתן משקל מכל דבר. ואילו במעשה מבואר שאמרה האמה משקל בתי סתם עלי, ומכל מקום שקלתה בזהב.

תירצו, דחסורי מחסרה משנתנו, והכי קתני; ואם אדם חשוב הוא, אף על גב דלא פריש שיתן זהב, אמדינן ליה לפי כבודו, ומעשה נמי באמה של ירמיה שאמרה 'משקל בתי עלי' ועלתה לירושלים ושקלה ונתנה משקלה זהב.

קומתי עלי וכו'

אמר רב יהודה, האומר 'קומתי עלי', כיון דמשמע כקומתו, נותן שרביט עב שאינו יוכל לכופפו ואם פירש כסף, כסף, ואם זהב זהב.

אם אמר 'מלא קומתי עלי', לא נתכוין אלא למדת גובה קומתו ולא לעובי, ולכן נותן שרביט הנכסף.

אבל בברייתא שנינו, שבין אמר 'קומתי עלי' ובין אמר 'מלא קומתי עלי', נותן שרביט שאינו נכסף.

תירצו, דרב יהודה דאמר דכאשר אמר 'מלא קומתי עלי' אינו חייב ליתן שרביט שאינו נכסף, סבירא ליה כרבי עקיבא דדייק לישנא יתירה.

דתנן במס' בבא בתרא, המוכר את הבית לחבירו, לא מכר את הבור שבה, או את הדות ובור היינו בחפירה בלא בנין כתלים, ודות' היינו בבנין. ואף על פי שכתב לו בשטר מכירה שמוכר כל הבית 'עומקה ורומה'.

ונחלקו תנאי האם חייב המוכר ליקח דרך מן הלוקח לילך בה לאותו בור ודות; לרבי עקיבא מוכר בעין יפה הוא מוכר, והלכך צריך ליקח לו דרך, שהרי כל הקרקע מוכר לו ולא שייר לעצמו כלום. לחכמים, מוכר בעין רעה הוא מוכר, והלכך אמרינן דשייר לעצמו דרך, ואין צריך ליקחו מן הלוקח.

אבל מודה רבי עקיבא, שאם בזמן המכירה אמר המוכר ללוקח 'בית אני מוכר לך חוץ מהבור ודות', דאז אין צריך ליקח לו דרך, כיון דאמר לישנא יתירה. אלמא כיון דלא צריך לפרושי,

דהא מסתמא נמי אין בור ודות בכלל הבית, ומכל מקום פירש, ודאי לטפויי מילתא קאמר ולהודיעו שמשירר לעצמו.

הכא נמי כיון דאם אמר רק 'קומתי' משמע נמי גובה קומתי, וקאמר 'מלא קומתי' לטפויי מילתא אתא, ולהודיע שאין דעתו אלא למדת הגובה.

• נסתפקו בגמ' במי שאמר דברים אלו, כמה חייב ליתן, וכל הספיקות נשארו בתיקו; (א) אמר 'עומדי עלי' מי הוי משמע שרביט קומתו שאינו נכסף, או שמוא יכול ליתן שרביט הנכסף; (ב) אמר 'רוחבי עלי', מי הוי משמע שרביט כרוחבו שאינו נכסף כרוחב האדם שאינו נכסף, או דמשמע שרביט ארוך כמדת רחבי אף על פי שנכסף, (ג) אמר 'שיבתי', האם חייב ליתן כמדת ישיבתו מראשו ועד רגלו שאינו נכסף, או שמוא כיון דאדם בשעת ישיבתו גופו כפוף יכול ליתן שרביט הנכסף, (ד) אמר 'עוביו', האם חייב ליתן שרביט כעובי גוף הנודר שאינו נכסף, או שרביט ארוך כמדת עביו אף על פי שנכסף, (ה) אמר 'היקיפי', האם נותן שרביט ארוך כמדת היקפו או שרביט שהוא עב כהקיפו.

^ט ע"פ תוס' ד"ה אינני.

שאלות ותשובות לחזרה

דף ט"ז ע"א

א. איזה דין נשתנה בדבר שהבעלים אמרוה בפני ג' אנשים, ולמה?

הדין: שהמגלה אותה לאחרים אינו עובר על איסור לשון הרע.
והטעם: כיון שהבעלים גילה תחלה דעתו שאינו חושש שתתגלה. דכשאמרו בפני ג', יודע שסופה להגלות, כיון דחברך חבא אית ליה, וזה מגלה לחבירו, וחבירו לחבירו.

ב. מהו הדוגמא שנתנו למי שמברך לחבירו, ויוצא מזה קללה לחבירו?

כגון שנודמן לאכסניא, וטרח בעל הבית הרבה בשבילו. למחר כאשר יוצא לשוק ואומר 'יברך ה' את פלוני בעל אכסניא שלי שטרח כל כך למעני', וכששומעין אנשים תקיפים שהוא עשיר, הולכין וגונבין את ממונו [ולל"א ברש"י באים אנשים ומתאכסנים אצלו ומכלים את ממונו].

ג. למה אסור לספר בטובתו של חבירו יותר מדאי?

שמתוך כך יבא לידי סיפור רעתו. שיתכן שהוא עצמו יאמר 'חוי' ממדה רעה זו שבו'. או אחרים שומעין שזה משבח, ואומרים 'הלא יש בידו מדה רעה זו'.

ד. על איזה שבעה דברים נגעים באין?

(א) על לשון הרע, (ב) על שפיכות דמים, (ג) על שבועת שוא, (ד) על גילוי עריות, (ה) על גסות הרוח, (ו) על הגזל, (ז) על שצרה עינו באחרים ואינו מהנה שכיניו מכליו על ידי שאלה.

ה. מהיכן ילפינן שבגדי כהונה מכפרין?

דנסמכה בפרשת תצוה קרבנות המילואים לפרשת בגדי כהונה, לומר לך מה קרבנות מכפרין, אף בגדי כהונה מכפרין.

ו. על איזה עבירות מכפרין בגדי כהונה אלו, ולמה; (א) כתונת, (ב) מכנסים, (ג) מצנפת, (ד) אבנט, (ה) חושן, (ז) מעיל, (ח) ציץ?

(א) כתונת, מכפרת על שפיכות דמים, דכתיב במכירת יוסף ויטבלו את הכתנת בדם וכו' רמז היה להם שכפרת שפיכת דמים עולה על ידי כתונת. (ב) מכנסים, מכפרים על גילוי עריות, דכתיב ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה. (ג) מצנפת, מכפרת על גסי הרוח, כדאמר רבי חנינא יבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה. (ד) אבנט, מכפרת על הרהור הלב, שאצל הלב הוא נמצא. (ה) חושן, מכפר על הדינין דכתיב ועשית חושן משפט. (ו) אפוד, מכפר על עבודה זרה דכתיב אין אפוד ותרפים, הרי הוא רמז דבזמן שאין אפוד, הוי עון תרפים. (ז) מעיל, מכפר על לשון הרע, דאמר הקדוש ברוך הוא יבא דבר שבקול - פעמוני המעיל נשמעין - ויכפר על מעשה קול - לשון הרע. (ח) ציץ, מכפר על מעשה עזי פנים, דכתיב הכא והיה על מצח אהרן וכתיב בעזות פנים של בני ישראל בזמן ירמיה הנביא ומצח אשה זונה היה לך.

קנין תורה גליון

ז. אם לשון הרע מתכפר על ידי מעיל, למה אמרינן שהמספר לשון הרע נגעים באים עליו?

הא דמספר לשון הרע מתכפר על ידי המעיל, היינו רק כאשר לא אהנו מעשיו ולא גרם לשונו הרע קטטה בין אנשים. אבל כאשר אהנו מעשיו, שנתקוטטו על ידו, אין המעיל מכפר עליו אלא באים עליו נגעים.

ח. למה לא חקשו על הא דאמר רבי יוחנן דנגעים באים על חטא שפיכות דמים וגילוי עריות, ואילו כאן אמרינן דמתכפרים על ידי בגדי כהונה? (רש"י)

דהא דמתכפרים על ידי בגדי כהונה אינו לזה שעבר על שפיכות דמים וגילוי עריות, אלא אחרים שלא יענשו על ידו. דמצינו בשפיכות דמים שאחרים נענשים עליו, דכתיב כי הדם הוא יחניף את הארץ. וכן מצינו בגילוי עריות דכתיב ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה. אבל על לשון הרע לא מצינו שאחרים נענשים על יחיד שמדבר לשון הרע, ולכן על כרחך הא דמעיל מכפר עליו היינו על המדבר בעצמו, ואם כן קשה למה אמרינן דנגעים באים עליו.

ט. איזה שני דברים אמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי, שלא מצינו להם בקרבנות כפרה, אבל בדבר אחר מצינו להם כפרה? (א) שפיכות דמים, בעגלה ערופה. (ב) לשון הרע, בקטורת.

י. מהיכן ילפינן שקטורת שמכפרת?

מזה דכתיב ויתן את הקטרת ויכפר על העם ותנא דבי רבי ישמעאל על מה קטורת מכפרת, על לשון הרע. אמר הקדוש ברוך הוא, יבא קטורת שנעשית בהיכל בחשאי, ויכפר על לשון הרע דבחשאי הוא.

יא. באיזה אופן מתכפר שפיכות דמים על ידי הכתונת, ובאיזה אופן מתכפר על ידי עגלה ערופה?

באופן שאין ידוע מי הרגו, עגלה ערופה מכפרת. אבל כאשר ידוע מי הרגו דאין מביאין עגלה ערופה, מתכפרים בכתונת.

יב. כשיודעים מי הוא הרוצח, האם מתכפרים אחרים על ידי הכתונת? ומנא ילפינן ליה (רש"י)?

רק באופן שאי אפשר להרוג את הרוצח, מתכפרים בכתונת, וכגון שהיה במזיד ולא התרו בו. אבל באופן שהתרו בהרוצח ונתחייב מיתה, אין לאחרים כפרה עד שיהרג הרוצח דכתיב ולא רץ לא יכופר כי אם בדם שופכו.

יג. באיזה אופן מתכפר לשון הרע על ידי המעיל, ובאיזה אופן מתכפר על ידי הקטורת?

אם אומרו בצנעא, מעשה חשאי דקטורת מכפרת עליו. אבל כשאומרו בפרהסיא דהוה מעשה קול, מעיל מכפר עליו.

דף ט"ז ע"ב

יד. למה נענש מצורע דוקא בזה שצריך לישב בדד?

כיון שהנגעים באים על לשון הרע, וכיון שהוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו, לפיכך אמרה תורה בדד ישב וג'.

קנין תורה גליון

מז. למה כפרתו של מצורע הוא באופן זה שצריך להביא כ' ציפרים?

אמר הקדוש ברוך הוא, הוא עושה 'מעשה פטיט' לשון קול היוצא בחשאי, לפיכך אמרה תורה יביא קרבן פטיט [שהצפרים מצפצפים בכל שעה].

מז. מה הוה אמינא אי לא הוה כתיב רק 'לא תשנא את אחיך' ומה ילפינן מדכתיב 'בלבבך'?

הוה אמינא: שלא יכנו, ולא יסטרנו כלאחר יד, ולא יקללנו אף על דבר תוכחה. ומדכתיב 'בלבבך': ילפינן דרך בלב אסור לשנאותו, אבל מותר להכותו כדי להוכיחו.

יז. מה ילפינן מדכתיב 'הוכח תוכיח'?

מהוכח ילפינן שאם רואה בחבירו דבר מגונה חייב להוכיחו. ומדכתיב תוכיח מכל מקום, ילפינן שאם הוכיחו ולא קיבל תוכחתו, יחזור ויוכיחו - אף אם לא קיבל תוכחתו הראשונה.

יח. מנא ילפינן שלא יוכיחנו ברבים להלכין פניו מחמת בושה?

דכתיב לא תשא עליו חטא.

יט. למה אמר רבי טרפון שאין בדור הזה אדם שמקבל תוכחה?

שאם אמר לו חבירו טול קיסם מבין שניך, יאמר לו טול קורה מבין עיניך. כלומר, כאשר אומרים לאדם 'תקן עון קטן שבידך', זה יכול לומר לו 'טול אתה עון גדול שבידך'. הלכך אין יכולין להוכיח אחרים, שכולן חוטאין.

כ. מה היתה כוונת רבי אלעזר בן עזריה שתמה אם יש בדורו מי שיודע להוכיח? (רש"י)

דאין מי שיודע להוכיח דרך כבוד שלא יהו פניו של העובר עבירה משתנין.

כא. איזה פסוק נתקיים בזה שכשהוכיח רבי יוחנן בן נורי לרבי עקיבא, הוסיף בו אהבה?

אל תוכח לך פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך שעל ידי שהוכיח את רבי עקיבא שהיה חכם, אהבני.

כב. מהיכן פשט רבי שמעון שענוה שלא לשמה עדיף מתוכחה לשמה?

כיון דאמרינן במס' עבודה זרה (דף כ:), ענוה גדולה מכולן, אם כן ענוה שלא לשמה נמי עדיפא מתוכחה לשמה. דאמר רב יהודה בשם רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שהוא שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

כג. איזה דוגמא הביאו בגמ' לענוה שלא לשמה?

שרב הונא וחייא בר רב היו יושבים לפי שמואל, וקבל חייא בר רב לשמואל על רב הונא שמצער לו, שמכה וחובט אותו. קיבל רב הונא על עצמו ששוב לא יצער לחייא בר רב. לאחר שיצא חייא בר רב, אמר לו רב הונא לשמואל, שלכן היה מצער לו משום שעשה כך וכך - דברים מגונים. אמר לו שמואל, ואם כן למה לא אמרת כן בפניו. אמר לו רב הונא, שהייתי חס עליו של יכסוף זרעו של רב על ידי. והיינו ענוה שלא לשמה, שלא אמר רב הונא גנותו לפניו, אבל שלא בפניו סיפר בגנותו.

קנין תורה

כד. עד כמה חייב אדם להוכיח את חברו, ומהיכן ילפינן ליה? (ג' שיטות)

(א) לרבי אליעזר ורב, עד שיקצוף זה ויכה את המוכיח, כמו שמצינו ביונתן שהוכיח לשאול וכתוב ויטל שאול את החנית עליו להכותו.

(ב) לרבי יהושע ושמואל, עד שיקלל את המוכיח, דכתיב הלא ידעתי כי בוחר אתה לבן ישי לבשתך ולבושת ערות עמך.

(ג) לבן עזאי ורבי יוחנן, עד כדי נזיפה. דכתיב 'ויחר אף שאול'.

כה. מאן דאמר שאינו חייב אלא עד נזיפה, למה לא למד שחייב אף עד כדי הכאה וקללה, מהא שהיה שאול רוצה להכות ליונתן, וגם קילל אותו?

דשאני התם דאגב חביבותא יתירא דהוה ביה ליהונתן בדוד, מסר נפשיה יותר מחיובו.

כו. האם רשאי אדם לשנות אכסניא שלו באופנים אלו; (א) כאשר מכה בעל הבית האכסנאי עצמו, (ב) הפשיל בעל הבית כליו של האכסנאי לאחריו להשליכם מן הבית, (ג) כאשר מכה בעל הבית אשתו של האכסנאי?

(א) כאשר מכה בעל הבית האכסנאי עצמו: לכולי עלמא מותר לו לשנות האכסנאי.

(ב) הפשיל בעל הבית כליו לאחריו: לכולי עלמא מותר לו לשנות האכסנאי.

(ג) כאשר מכה בעל הבית אשתו של האכסנאי: לשמואל, כיון דלדידיה אינו מכה, מאי נפקא ליה מיניה [ועי' בשינון בהערה מה שהקשה המהרש"א], הלכך עד שיפשיל לו כליו אסור לו לשנות. ורב סובר דאף משום הכאת אשתו יכול לשנות, שאם לא כן יבא להתקוטט עם אשתו.

כז. למה צריך להקפיד שלא לשנות האכסנאי עד כדי כך שצריך לסבול מחמת זה?

משום דאמרין, אכסנאי המשנה מאכסנאי שלו, פוגם בעל הבית, ונפגם הוא עצמו - דאמרי אינשי כמה קשים אלו שלא יוכלו לדור יחד.

כח. מה הן השני דרכים האידך ילפינן מאברהם אבינו שלא ישנה אדם באכסנאי שלו? ומה הנפקא מינה ביניהם?

(א) דכתיב באברהם אבינו שחזר ממצרים לארץ כנען שהלך עד המקום אשר היה שם אהלו בתחלה.

(ב) מדכתיב שם וילך למסעיו, והיינו בדרך שהיה רגיל לחנות ממסע למסע, שלא שינה בית מלוניו.

נפקא מינה בין שני הילפותות: באכסנאי דאקראי, כגון אכסנאי שבדרך שלן שם במקרה בעלמא, ששקעה לו שם חמה. למאן דיליף ליה מ'אהלו', לא חשיב אלא אכסנאי קבועה. ומאן דאמר 'ממסעיו' חשיב אפילו אכסנאי דאקראי.

כט. מהיכן ילפינן שלא ישנה אדם מאומנותו ומאומנות אבותיו?

מדכתיב בשלמה המלך כשרצה לבנות בית המקדש וישלח המלך שלמה ויקח את חירם מצר בן אשה אלמנה הוא ממטה נפתלי ואביו איש צרי חרש נחושת דחירם היה חרש נחושת, כפי שהיה אביו. וכתוב ובן אשה מבנות דן, וכתוב בבנין המשכן שלקחו בצלאל לבנותו, וגם אתו את אהליאב בן אחיסמך למטה דן הרי שגם מצד אמו היה עושין מעשה אומן.

קנין תורה

ל. עד היכן סוף מדת יסורין, שפחות מזה לא נקרא יסורין? (ד' שיטות)

- (א) כל מי שארגו לו בגד ללבוש, ואין מתקבל עליו לפי שאינו למידתו כהגון, וצער הוא לו.
(ב) אפילו נתכוונו למוזג לו כוס של יין במים חמין ומוזג לו בצונן, או נתכוונו למוזג לו בצונן ומוזג לו בחמין, גם כן הוה יסורים.
(ג) אפילו נהפך לו חלוקו, שלא לבשה כסדר וצריך להופכה ולפושטה, גם כן הוה יסורים.
(ד) אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש מטבעות ועלו בידו שתים דאיכא טירחא למיהדר ולמשקל שלישית הוה יסורים.
אבל דווקא כשנתכוון ליטול שלש ועלו בידו שתים הוה יסורים. אבל אם נתכוון ליטול שתים ועלו בידו שלש, לא הוה יסורים, משום דליכא טירחא כל כך להחזירו.

לא. לענין מה נוגע עד היכן הוה יסורים? (ב' דרכים)

- (א) כדשנינו בברייתא דבי רבי ישמעאל, כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורין קיבל כל מנוחתו לעתיד. ולכן ידע האדם אם עבר עליו תוך מ' ימים אחד מדברים אלו, הרי הוא יסורים.
(ב) במערבא אמרו, שפורענות מזדמנת למי שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורים.

דף י"ז ע"א

לב. האיד מתפרש הפסוק 'זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב מלח', דמקיש דור לדורשיו? (ב' דרכים)

- (א) שהדור הוא לפי הפרנס. (ב) שהפרנס הוא לפי דורו.

לג. למה אין לומר דנחלקו לענין מעלותם וחסידותם, דאחד מהם סובר שאם הדור מהוגנים, גם הפרנס כהוגן, ואחד מהם סובר שאם הפרנס כהוגן גם הדור הוא כהוגן?

דהא איכא צדקיהו המלך שהוא עצמו היה צדיק, ודורו לא היו צדיקים. ויהויקם המלך לא היה צדיק, ואילו דורו היו צדיקים.

לד. אלא לענין מה נחלקו?

לענין מדת כעס ומדת נוח לרצות שבדור ומנהיגיו. דלפי הדעה שפרנס הוא לפי דורו, אם אנשי הדור הם קפדנים גם הפרנס שלהם הוא קפדן. ואם הדור נוחים זה לזה גם הפרנס שלהם מנהיגם בנחת. ולפי הדעה שהדור הוא לפי הפרנס, נמשכין בזה אנשי הדור אחר הנהגתו של הפרנס.

לה. בדברים אלו מי אזלינן בתר הנודר או בתר הנידר; (א) השג יד, (ב) סכום הערכין על פי שנים, (ג) סכום הערכין אם זכר או נקבה?

- (א) 'השג יד': בתר נודר אזלינן, ולא בתר נידר.
(ב) סכום הערכין על פי שנים: בתר הנידר, ולא הנודר.
(ג) סכום הערכין אם זכר או נקיבה: בתר הנערך ולא המעריך [כגון איש שהעריך אשה דאמר 'ערך פלונית עלי' נותן כערך הנערך].

קנין תורה

ל'ז. למה נקטה המשנה ב'השג יד' דאזלינן בתר ה'נודר', הא דין השג יד נאמר במעריך ולא בנודר?

נקט כן על פי לשון הקרא בהשג יד, דכתיב אשר תשיג יד 'הנודר' יעריכנו הכהן.

ל'ח. למה נקטה המשנה דבשנים אזלינן בתר ה'נידר', הא קביעות על פי שנים נאמרו אצל 'נערך', ולא ב'נידר'?

אידי דאמר השג יד ב'נודר' אמר נמי השנים ב'נידר'.

ל'ח. מנא ילפינן דב'השג יד' אזלינן בתר ה'נודר' ולא ה'נידר'?

דכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר הרי דתלה הדין הישג יד בנודר ולא בנידר.

ל'ט. מה הדין במי שאמר 'קרבתנו של מצורע זה עלי' וחייה המצורע עני, ולמה; כאשר הנודר עני, וכאשר הנודר עשיר?

כאשר מדירו עני: מביא קרבן עני, ולא אמרינן דאף שמדירו עני יביא המדיר קרבן עשיר, דהא דמצינו שמצורע עני מביא קרבן עני נאמר רק לגבי המצורע עצמו דעליה ידידה חס רחמנא, אבל במדירו אף על גב דהוי עני מביא קרבן עשיר. דכתיב ואין ידו משגת דמיותר הוא לרבות את הנודר. כאשר מדירו עשיר: מביא קרבן עשיר, דהא כתיב בקרבן עני שמביאו ואם דל הוא והכא הרי המביאו לא דל הוא.

דף י"ז ע"ב

מ. לפי מה שנתבאר דלענין השג יד במצורע אם הנודר עני מביא קרבן עני, ואם הוא עשיר מביא קרבן עשיר, למה אמרו במשנתנו דבהשג יד בערכין אזלינן בתר הנודר 'אבל בקרבנות אינו כן', הרי בשניהם אזלינן בתר הנודר?

מה שאמרו 'בקרבנות אינו כן' היינו במצורע עשיר ומדירו עני, דבכי האי גוונא אזלינן בתר המצורע ולא בתר הנודר, ואף אם הוא עני מביא קרבן עשיר. ואינו כמו ערכין דלעולם אזלינן בתר הנודר.

מא. לתנא קמא, למה הוה אמינא דכאשר מצורע עשיר ומדירו עני מביא קרבן עני? ולמה באמת לא אמרינן כן?

הוה אמינא: הואיל ואיתרבי כשהמצורע עני וגם הנודר עני מואין ידו משגת דחס רחמנא עליה כי הוי איהו עני. אם כן גם כי הוי מצורע עשיר ומדירו עני, גם כן חס רחמנא עליה כיון דעני הוא, ויביא קרבן עני. ולא אמרינן כן: דכתיב אם דל הוא, דחס רחמנא עליה, ולא על מדירו.

מב. לרבי דסבירא ליה דאף בערכין אי הוי עשיר מחוייב ערך ואמר עני 'מה שאמר זה עלי', נותן ערך עשיר, למאי איצטריך קרא במצורע דאם דל הוא, הא מערכין נפקא לן דאזלינן בתר הנודר?

ילפינן מאם דל הוא שאם המצורע עני ומדירו עשיר, דאזלינן בתר מדירו ומביא קרבן עשיר. דהוה אמינא הואיל ואמר רבי בתר חיובא דגברא אזלינן, הכא נמי יביא קרבן עני. קא משמע לן דאינו כן אלא מביא קרבן עשיר.

מג. לרבנן, מנא להו דין זה דמצורע עני ומדירו עשיר דמביא קרבן עשיר? (רש"י)

דהואיל ובערכין אזלי בתר נודר, גם במצורע הדין כן.

קנין תורה גליון

מד. מצורע שקיבל עליו אחר להביא קרבנותיו, באיזה אופן מביא קרבן עני?

רק כאשר שניהם עניים.

מה. מה הדין בעשיר שאמר 'ערכי עלי', ושמע עני ואמר 'מה שאמר זה עלי'; לרבי, [ולתנא קמא]?

לרבי: נותן ערך עשיר, דאזלינן בתר הנערך.

[לתנא קמא: נותן ערך עני, שהולכים אחר הנודר].

מז. האם באופנים אלו נותן ערך עשיר או ערך עני, ומנא ילפינן ליה; (א) היה עני בשעת הערכין, ובשעת הנתינה העשיר, (ב) היה עשיר בשעת ערכין, ובשעת הנתינה העני, (ג) היה עני בשעת ערכין ואחר כך העשיר, ובשעת הנתינה חזר והעני?

(א) היה עני בשעת ערכין, ובשעת הנתינה העשיר: נותן ערך עשיר. וילפינן ליה מדכתיב אשר תשיג יד הנודר דמשמע שהולכין בתר שעת הנתינה.

(ב) היה עשיר בשעת הערכין, ובשעת הנתינה העני: נותן ערך עשיר. וילפינן ליה מדכתיב על פי אשר תשיג יד הנודר ומלשון 'הנודר' משמע שאם היה עשיר בשעת נדר, נותן ערך עשיר אף על פי דעכשיו עני הוא.

(ג) היה עני בשעת הערכין ואחר כך העשיר, ובשעת הנתינה חזר והעני: [לתנא קמא נותן ערך עני]. לרבי יהודה נותן ערך עשיר. וילף ליה מדכתיב ואם מך הוא מערכך עד שיהא מך מתחלתו ועד סופו. אבל אם היה עשיר באיזה זמן באמצע, נותן ערך עשיר.

מז. מה הדין במצורע עשיר והעני, או עני והעשיר?

הכל הולך אחר הבאת קרבנותיו.

מה. מצורע שהביא קצת קרבנותיו כשהיה עני ואחר כך העשיר, או הביא מקצת קרבנותיו כשהיה עשיר ואחר כך העני, איזה קרבן קובע איזה מין קרבן צריך להביא להשלים קרבנותיו, ומנא ילפינן ליה? (ג' שיטות)

(א) לרבי שמעון, הכל הולך אחר חטאת. שאם הביא חטאת בהמה בעשירות מביא נמי עולת בהמה. ואם הביא חטאת העוף בעניות אף על פי שהעשיר אחר כך מביא נמי עולה בעניות. דאזלינן בתר שעת דבר המכפר, דכתיב במצורע עני וכפר עליו הכהן, וסמך ליה האי קרא זאת תורת אשר בו נגע צרעת אשר לא תשיג ידו בטהרתו, דמשמע אשר לא תשיג ידו בשעת כפרה יהא לו תורה זו של דלות, ואף על פי שהשיגה ידו אחר כך.

(ב) לרבי יהודה, הכל הולך אחר האשם, שאם הביאו כשהיה עני מביא הכל בעניות, ואם הביאו כשהיה עשיר, מביא הכל בעשירות. דסבר דאזלינן בתר שעת דבר המכשיר, דהיינו אשם. דהכי משמע אשר לא תשיג ידו בשעת טהרה תהא לו תורת עניות, וטהרה זהו אשם המכשיר לזבא במקדש ולאכול בקדשים. שהרי מדם האשם הוא נותן על בהונות ותנוך אזנו.

(ג) לרבי אליעזר בן יעקב, הכל הולך אחר שתי צפורין חיות. דאם בשעה שהיו עליו עני, מביא קרבנותיו בעניות. ואם באותה שעה היה עשיר, מביא כל קרבנותיו בעשירות. דסבר דאזלינן בתר דבר הגורם לו טהרה - והיינו צפרין, שכל זמן שאינו מביא צפרין אינו יכול לגלח.

ממ. למה לא דרש רבי יהודה גם במצורע 'ואם דל הוא' שיהא בדלותו מתחלתו ועד סופו?

דגזירת הכתוב הוא כמו דדריש ממוקרא דלעיל.

גליון קנין תורה

נא. ולפי זה דלא דריש מדכתיב ואם דל 'הוא' שיהא דל מתחילתו ועד סופו, מה יליף מיניה?

לרבי, בא למעט מצורע עני ומדירו עשיר, שמביא קרבן עשיר.
לחכמים, למעט מצורע עשיר ומדירו עני, שמביא קרבן עשיר.

דף י"ח ע"א

נא. מה הדין במי שהיה כשר בשעת ראיית עדות, ובשעת הגדה נעשה פסול? ומה הדין במי שהיה כשר בשעת ראייה, ונפסל, וחזר להיות כשר?

היה כשר בשעת ראיית עדות, ובשעת הגדה נעשה פסול: הרי הוא פסול לעדות.
היה כשר בשעת ראייה, ונפסל, וחזר להיות כשר: כשר לעדות.

נב. למה לא דריש רבי יהודה בעדות הא דכתיב 'והוא' עד, דבעינן שיהא כשר מתחילתו עד סופו?

דשאני התם דכתיב או ראה אם לא יגיד בראייה והגדה תלא רחמנא מילתא, והא איכא.

נג. ראה סיעה של בני אדם עומדין ועידיו ביניהם, והשביעין שיעידוהו ולא העידוהו האם חייבין קרבן שבועת העדות, ומנא ילפינן ליה;
(א) בשאמר 'משביעני עליכם אם יודעים אתם לי עדות שתבואו ותעידוני', (ב) בשאמר 'כל מי שיודע לי עדות אני משביעו'?

(א) אמר משביעני עליכם אם אתם יודעים לי עדות שתבואו ותעידוני: אין חייבין קרבן שבועת העדות, דכתיב והוא עד, והרי לא ייחד עידיו שהרי השביע את כולן.
(ב) אמר 'כל מי שיודע עדות אני משביע': חייבין קרבן שבועת העדות, שהרי ייחד עידיו, כיון שלא השביע אלא עידיו.

נד. האם דין אנשים אלו כעני או כעשיר לענין ערכין; (א) מת אביו והניח לו ריבוא מנה, (ב) אביו גוסס ועתיד להניח לו ריבוא מנה?

(א) מת אביו והניח לו ריבוא מנה: דינו כעשיר.
(ב) אביו גוסס, ועתיד להניח לו ריבוא מנה: דינו כעני.

נה. למה הוה אמינא באביו גוסס שיהא דינו כעשיר?

הוה אמינא כיון דרוב גוססין למיתה הוה כעשיר, קא משמע לן דכל זמן שלא מת אביו, דינו כעני.

נו. האם דין אנשים אלו כעני או כעשיר לענין ערכין, ולמה; (א) ספינתו בים ובאה לו בריבואות של סחורה השייך לו, (ב) ספינתו מוחכרת ומושכרת ביד אחרים, ובא לו ריבואות בשכרה?

(א) ספינתו בים ובאה לו בריבואות של סחורתו: דינו כעשיר, כיון דיש לו ממון.
(ב) ספינתו מוחכרת ומושכרת ביד אחרים, ובא לו ריבואות בשכרה: דינו כעני, כיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף.

קנין תורה גליון

נא. ספינתו בים אף אם היא מוחכרת ואין שכירות משתלמת אלא לבסוף, למה לא חשיב עשיר מחמת הספינה עצמה?

דהמשנה אזיל כרבי אליעזר דאמר לקמן במשנה (דף כ"ג:) שאם היה חמר נותן לו הכהן חמורו, ואינו נוטלה להקדש, ואם היה איכר, נותן לו הכהן צמד בקר דהיא פרנסתו. וכמו כן הכא שפרנסתו להשכיר ספינתו, נותנים לו ספינתו.

נח. לענין שנים, האם אזלינן בתר זמן הערכין, או זמן הנתינה?

בתר זמן הערכין.

נמ. איזה שני דברים ילפינן מהיקש הכתוב דמים לערכין דכתיב 'נדר בערכך נפשות' [נדר – היינו דמים, בערכך – היינו ערכין]?

(א) כמו דאזלינן בערכין במרגלית בתר קלים, דכתיב בערכין ונתן את הערכך ביום ההוא ודרשינן לקמן (דף כ"ד.) שלא ישהה מרגלית לקלים, דהיינו עני שהעריך עצמו ובא כהן להעריכו ויש לו מרגלית שוה ל' סלעים, אין אומרים אם משהין אותה עד שיעלוה לדרך שיש שם עשיר והוא יקננה בנ' סלעים, הילכך נ' סלעים יש לו ויתן ערך שלם, אלא אין להקדש אלא מקומו ושעתו. והכי נמי ב'דמים', אם אמר 'דמי מרגלית זו עלי' אין שמין אותה לפי מכר הכרכים, אלא לפי מכר אותה שעה ואותו מקום.

(ב) שכמו שאם העריך דבר שהנשמה תלויה בו, כגון שאמר 'ערך ראשי עלי', נידון בכבודו ונותן ערך שלם, דכתיב גבי ערכין בערכך נפשות דבתר נפש אזלינן. ילפינן מיניה להאומר 'דמי ראשי עלי' שגם כן נידון בכבודו, ונותן דמי כולו.

נז. למה פשיטא לן בדמים דיהיב כשעת נתינה ולא כשעת נדר?

דהא כעבד בשוק שמין אותו, ואם אמר 'דמי עלי' בתשרי, ובניסן בא לבית דין, מי יודע מה היה שוה בשעת נדר, אלא על כרחך אזלינן בתר שעת נתינה, דהיינו שעה שהוא בא לבית דין.

נח. ולמה לא אמרינן גם בערכין דאזלינן בתר שעת נתינה?

דילפינן מדכתיב בערכך יקום, דמשמע ערכין בשעת ערך, שאם העריך עצמו בן ששים ונעשה יותר על ששים, נותן ערך גדול שהוא שעת ערכין, ולא ערך זקן שהוא כשעת נתינה.

נח. לענין ערכין יום ל' עצמו, וכן שנת חמש עצמה, ושנת עשרים, ושנת ששים, האם דינן כלמטה או כלמעלה ומנא ילפינן ליה?

כולם דינם כלמטה, וילפינן לכולהו מדכתיב ואם מבין ששים שנה ומעלה, משמע דלאחר שנת ששים אז הוא נידון כזקן, אבל בשנת ששים עצמה נידון כילד. והרי אנו למדים בכולן משנת ששים, מה שנת ששים כלמטה הימנה, אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימנה.

נח. האידך אפשר ללמוד לכולן משנת הששים, דאם עשינו שנת ששים כלמטה הימנה להחמיר, אטו נימא דכמו כן נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנו להקל?

ילפינן ליה מגזירה שוה 'שנה' 'שנה', מה שנה האמורה בשנת ששים כלמטה, אף שנה האמורה בשנת חמש ובשנת עשרים כלמטה ממנו, בין להקל ובין להחמיר.

קנין תורה גליון

סד. מהו ההכרח לגזירה שזהו 'מופנה' הוא? ולמה באמת מופנה הוא?

דאם לא מופנה הוא, אכתי יש להקשות דאין ללמוד משנת הששים שהוא להחמיר על שנות האחרים שהם להקל. והטעם למה הוא מופנה הוא משום ד'שנה' 'שנה' יתירי כתיבי, דהוה מצי למכתב 'ואם מבן ה' שנים ועד בן כ', ואנא ידענא דעשרים נמי בשנים משתעי, ומדכתיב 'שנה', וכן בבן ששים 'שנה', הוה ליה מופנה ללמוד ממנו דין זה ששנת העשרים, והחמש, הם כלמטה.

דף י"ח ע"ב

סה. לתנא קמא, למה הוה אמינא דביום ראשון ויום השביעי אינו מוזהר על אכילת חמין?

דכתיב באזהרה על אכילת חמין מיום הראשון ועד יום השביעי ואם כן הוה אמינא דביום ראשון וכן ביום השביעי אינו מוזהר על חמין רק בימים שבינתיים, כדמצינו בצרעת שאם פשט בכל גופו הרי הוא טהור, וכתיב שם מראשו ועד רגליו דהתם פשיטא לן שאין ראשו ורגליו בכלל. והכא נמי נימא דמיום הראשון ולא ראשון בכלל, ועד יום השביעי ולא שביעי בכלל.

סו. למה פשיטא לן בצרעת שפשט בכל גופו שאין ראשו ורגליו בכלל? (ב' טעמים)

(א) שאני סימנים דגופו מסימנים דראשו, דסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער צהוב, ובנגע שבמקום בשר נידון בשיער לבן ובפסיון.
(ב) דהא כתיב לכל מראה עיני הכהן, והרי אינו יכול לראות בראש מפני השיער וברגל בין אצבע לאצבע.

סז. ומנא ילפינן באמת דגם ביום הראשון וגם ביום השביעי מוזהר על אכילת חמין? לתנא קמא, ולרבי?

לתנא קמא, ילפינן מדכתיב בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחודש בערב, הרי שאיסור אכילת חמין מתחיל מיום ראשון, ונוהג עד סוף יום השביעי.
לרבי, אין צריך לילפותא דהא דכתיב מיום ראשון ועד יום השביעי ממילא הרי ראשון בכלל ושביעי בכלל.

סח. משנתינו שהוצרך לגזירה שזהו ללמוד דכל השנים שכתבה התורה בערכין דינם כלמטה מהם, האם אתיא כרבי דסבירא ליה דלעולם אמרינן 'עד ועד בכלל'?

אתיא אפילו כרבי, דמכל מקום צריך לילפותא שנאמר גם בערכין שכל השנים הם כלמטה. דהא שקולין הן המדרשות לפי מדרשו של רבי דעד ועד בכלל, ויש להכריען כלמטה ויש להכריען כלמעלה. דהא כתיב מבן חודש ועד בן חמש שנים והיה ערכך וגו', ואם אמרינן 'עד ועד בכלל' הרי בן חמש כלמטה. אבל אחר כך כתיב ואם מבן חמש שנים ועד בן כ' וגו', הרי משמע דבן חמש נידון כלמעלה, דהא לרבי מבן חמש נמי משמע ובן חמש בכלל [כמו דאמר במיום הראשון, דגם יום הראשון בכלל]. הלכך אי לאו גזירה שזה, לא קמה לן הכרעה להיכא.

סט. מתיבין למד רבי אליעזר, דלעולם שנת חמש, ושנת עשרים, ושנת ששים כלמטה הימנה, עד שתשלם כל השנה ועוד חודש ויום א' משנה האחרת?

מדכתיב ואם מבן ששים שנה 'מעלה', וכתיב גבי מנין הלויים מבן חודש 'זלמעלה' תפקדם. ולומדים בגזירה שזה 'מעלה' 'מעלה' מה להלן היינו חודש ויום אחד - דכבר נכנס בחודש האחר, אף כאן היינו חודש ויום אחד לאחר השנה.

קנין תורה

ע. למה לא אמרין דכמו ד'מעלה' דכתיב גבי חודש לא הוי אלא חד יומא, אף מעלה דהכא גבי שנים לא הוי אלא חד יומא?

דהא גם בלא הגזירה שוה ידעין כן דצריך לפחות יום אחד, דהא 'מעלה' וכתוב. אלא על כרחך באה הגזירה שוה לאשמעין דצריך שיהא חודש ויום אחד בתוך שנה הבאה.

עא. מהיכן ילפינן דברים אלו שמונין 'שנה' מעת לעת; (א) קדשים, (ב) בתי ערי חומה, (ג) שדה אחוזה, (ד) שש שנים שבעבד עברי?

(א) קדשים: דכתיב כבש בן שנתו, שנתו שלו ולא של מנין עולם. (ב) בתי ערי חומה: דכתיב עד תום שנת 'ממכרו', ממכרו שלו ולא שנה למנין עולם. (ג) שדה אחוזה, שאינו רשאי לגאול עד שתהא ב' שנים ביד הלוקח: דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך ומיעוט שנים שנים, וכיון דכתיב שני - הרי שני תבואות במשמע, והא דכתיב 'תבואות' מיותר מלמד שכל תבואה שימצא באותן ב' שנים יאכל, אף דלפעמים שאוכל תבואות ג' שנים. [והיינו כגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה ולא יגאלנה עד שתי שנים בניסן באותו יום, ואם קדם וקצר הרי שאכל ג' תבואות]. ואילו הוה אזלינן בתר מנין עולם, כבר מתשרי הבאה בשנה האחרת הוה פריק ליה, ולעולם לא הוה נמצא שיאכל יותר משתי תבואות. (ד) שש שנים שבעבד עברי: מדכתיב שש שנים יעבוד ובשביעית וכו', דפעמים אף בשביעית נמי יעבוד [שביעית לשנת עולם, הוא עדיין שנה ששית לממכרו].

עב. לענין מה אמרוברייתא דבשנים האמורים בבן ובבת, אזלינן מעת לעת? (ב' דרכים)

(א) לענין ערכין דלא אזלינן בשנת חמש ועשרים וששים בתר מנין עולם, אלא בתר שנתו. (ב) הא דאמרין קטן בן י"ב שנה נדריו נבדקין, ובן י"ג נדריו קיימין. קטנה בת י"א נדריה נבדקין, ובת י"ב נדריה קיימין. וכן הרבה שנות בן ובת שנינו שם, וקאמר הכא דכולהו מעת לעת שנוולדו.

עג. מה ההכרח דלדינא ליכא מחלוקת בין הב' דרכים, אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי?

דהרי רב הוא דאמר דנפקא מינה לערכין, והא אמר רב התם, הילכתא בכולה פירקא דשנה הוא מעת לעת.

עד. מאן דאמר דנפקא מינה לערכין, למה לא אמר דנפקא מינה לענין נדרים? ומאן דאמר לענין נדרים, למה לא אמר דנפקא מינה לענין ערכין?

מאן דאמר דנפקא מינה לענין ערכין לא אמר דנפקא מינה לענין נדרים: משום דהך ברייתא שנה לה דומיא דהנך שנה דקדשים, ועבד עברי דכתיבי באורייתא, ולכן גם מה שאמר בבן ובת היינו לענין ערכין דנמי הוה דאורייתא. ואילו הנהו שנים דמס' נדה, כוללו הם דרבנן.

מאן דאמר דנפקא מינה לענין נדרים לא אמר דנפקא מינה לענין ערכין: דאם כן למה נקט הברייתא לשון 'בבן ובבת', ולא נקט 'שבוזר ושבנקבה' דהוא לישנא דקרא דכתיב בערכין אם זכר אם נקבה. ואילו בדברים שנמנו במס' נדה התם נקט לשון 'בן ובת'. ולכן מסתבר דכוונת הברייתא לדברים אלו, ולא לענין ערכין.

דף י"ט ע"א

עה. למה מצינו בערכין הנקבה כאשר מוקנת יותר על ששים, קיימא על שליש של ערך ילדה, ואילו בזכר כאשר מוגיע למעלה מבן ששים, נפחת ערכו לפחות משליש ערך ילד?

דאומרים אנשים כשיש סבא בבית יש שבר בבית - שאינו אלא למשא על הבית. ואילו כשיש סבתא בבית, מטמון יש בבית, שיכולה לטרוח ולעשות מלאכה בזקנותה.

קנין תורה גליון

עו. מה הדין בהאומר 'משקלי עלי'; כאשר פירש כסף או זהב, וכאשר לא פירש איזה משקל יתן?

כאשר פירש כסף או זהב: נותן כפי מה שפירש.
לא פירש: יכול לפטור נפשיה בכל דבר הנשקל, ואפילו זפת או בצלים במקום ששוקלין אותו.

עז. מהו החידוש שיכול ליתן זפת במקום שנמכר במשקל?

דיכול ליתנו אף במקום דיש שמוכרים זפת לפי משקל, ויש שמוכרים אותה לפי מדה. דאף שאין כולם מוכרים אותה במשקל, מכל מקום יכול לפטור נפשיה בזפת.

עח. מה החידוש דבמקום שנמכר בצלים במשקל, יכול לפטור נפשיה בבצלים?

דאף בענין שלאחר שנמכר במשקל, דרך המוכרין לזרוק לתוך קופת הקונה עוד שנים או שלש בצלים. והוה אמינא דאם כן בטל ממנו תורת משקל. קא משמע לן דמכל מקום נחשב לדבר שנמכר במשקל, ויכול לפטור נפשיה בבצלים.

עט. אמה של האשה 'ירמטיא' שאמרה 'משקל בתי עלי', למה שקלה משקלה בזהב, אף שלא פירשה שיתן זהב?

דאם אדם חשוב הוא, אף על גב דלא פריש שיתן זהב, נידון לפי כבודו ואמדותו בשל זהב.

פ. כמה חייב ליתן, ולמה; האומר 'קומתי עלי', 'מלא קומתי עלי'?

'קומתי עלי', כיון דמשמע כקומתו, לכולי עלמא נותן שרביט עב שאינו נכסף.
'מלא קומתי עלי': לתנא דברייתא, נותן שרביט שאינו נכסף.
לרב יהודה: כיון דאמר 'מלא' קומתי לא נתכוין אלא למדת גובה קומתו ולא לעובי, ונותן שרביט הנכסף. ורבי עקיבא שדייק לישנא יתירה שאומר אדם בשעת מכירה.

פא. המוכר את הבית לחבירו, מה אינו בכלל המכירה אף באופן שכתב בשטר מכירה שמוכר לו גם 'עומקה ורומח'?

לא מכר את הבור שבה, או את הדות.

פב. האם חייב המוכר ליקח דרך מן הלוקח לילך בה לאותו בור ודות, ולמה; (א) כשמוכר הבית סתם, (ב) כשאמר להדיא בשעת מכירה חוץ מהבור ודות?

(א) מכר הבית סתם: לרבי עקיבא מוכר בעין יפה הוא מוכר, והלכך צריך ליקח לו דרך, שהרי כל הקרקע מכר לו ולא שייר לעצמו כלום. לחכמים, מוכר בעין רעה הוא מוכר, והלכך אמרינן דשייר לעצמו דרך, ואין צריך ליקחו מן הלוקח.
(ב) כשאמר להדיא 'חוץ מבור ודות': לכולי עלמא אינו צריך ליקח לעצמו דרך. דכיון דאמר לישנא יתירה מודה רבי עקיבא שכוונתו לטפויי מילתא ולהודיעו שמשיר לעצמו דרך.

קנין תורה גליון

פג. מה הן צדדי הספק כמה חייב ליתן בשנדר דברים אלו; (א) עומדי, (ב) רוחבי, (ג) ישיבתי, (ד) עובי, (ה) חיקיפי?

(א) 'עומדי': מי הוי משמע שרביט קומתו שאינו נכפף, או שמא יכול ליתן שרביט הנכפף,

(ב) 'רוחבי': מי הוי משמע שרביט שאינו נכפף כרוחב האדם שאינו נכפף, או דמשמע שרביט ארוך כמדת רחבו, ואף על פי שנכפף.

(ג) 'ישיבתי': האם חייב ליתן כמדת ישיבתו שאינו נכפף, או שמא כיון דאדם בשעת ישיבתו גופו יכול ליתן שרביט הנכפף.

(ד) 'עובי': האם חייב ליתן כעובי גוף הנודר שאינו נכפף, או שרביט ארוך כמדת עביו אף על פי שנכפף.

(ה) 'חיקיפי': האם נותן שרביט ארוך ונכפף שיכול להקיף גופו, או שצריך ליתן שרביט שהוא עב כחיקפו.

נכוח לראש משביר

ידידנו הנגיד הנכבד, רודף צדקה וחסד, אוהב תורה ומוקיר רבנן ותלמידיהון

מו"ה חיים זיגער הי"ו

נציב חודש סיון

לעי"נ אביו

מוה"ר יעקב צבי ב"ר חיים ע"ה

זכות התורה תעמוד לו להתברך בכל משאלות לבו לטובה לאורך ימים ושנים טובות, ויתקיים בו הבטחת נביאי אמת וצדק, לא ימושו מפיק ומפיץ זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם.

בברכת התורה

הנהלת חבורת קנין תורה

נשא	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש
זונטאג	ערב שבועות	ז.ב. סיון	ז.ב. סיון
מאנטאג	א' דשבועות	ז.ג. סיון	ז.ג. סיון
דינסטאג	ב' דשבועות	ז.ד. סיון	ז.ד. סיון
מיטוואך	ח' סיון - אסרו חג	ז.ה. סיון	ז.ה. סיון
דאנערשטאג	ט' סיון	ז.ו. סיון	ז.ו. סיון
פרייטאג	י' סיון	ז.ז. סיון	ז.ז. סיון
שבת	י"א סיון	ז.ח. סיון	ז.ח. סיון

נשא	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש
זונטאג	ערב שבועות	ז.ב. סיון	ז.ב. סיון
מאנטאג	א' דשבועות	ז.ג. סיון	ז.ג. סיון
דינסטאג	ב' דשבועות	ז.ד. סיון	ז.ד. סיון
מיטוואך	ח' סיון - אסרו חג	ז.ה. סיון	ז.ה. סיון
דאנערשטאג	ט' סיון	ז.ו. סיון	ז.ו. סיון
פרייטאג	י' סיון	ז.ז. סיון	ז.ז. סיון
שבת	י"א סיון	ז.ח. סיון	ז.ח. סיון

מאנטאג שלח - כ' סיון

בחינה לימוד החודש: **דף יא.** (ועבדי כהנים היו כו') - **דף יט:** (משקל ידי עלי וכו')
בחינה חזרת החודש: **דף ב.** - **דף יא.** (ועבדי כהנים היו כו')

- איסור השגת גבול -

כל הזכויות ובכללן זכות צילום או העתקה אף לחלקים שמורות לחבורת קנין תורה שע"י עמודי ציון ד'באבוב ואין רשות לצלם או להעתיק באיזה אופן שהוא ללא רשות בכתב מהנהלה: 718-438-1188 x3

הערות על הגליון יתקבלו ברצון ע"י אימעיל: kinyantorah@amideizion.org, או פקס: 718-298-2044